

BENJAMIN HEERTJE

Bachelorscriptie Algemene Sociale Wetenschappen

Samen vluchten

**De invloed van sociale netwerken op
vluchtrajecten van bootvluchtelingen**

10344853

Eerste lezer: Dorine Greshof

Tweede lezer: Debby Gerritsen

25 januari 2016

Aantal woorden: 20.022

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Samenvatting	5
1. Inleiding	6
2. Theoretisch kader	8
2.1 Sociale netwerken	8
2.1.1 Sociaal kapitaal	9
2.1.2 Digitaal kapitaal	11
2.1.3 Financieel kapitaal	12
2.2 Vluchttrajecten	13
2.3 Smokkelaars	13
2.4 Bootvluchtelingen	14
2.5 Interdisciplinariteit	15
3. Probleemstelling	17
3.1 Probleemstelling	17
3.2 Hoofdvragen en deelvragen	17
3.3 Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie	21
4. Methode	22
4.1 Onderzoeksstrategie	22
4.2 Onderzoeksdesign	22
4.3 Onderzoeksmethoden	23
4.4 Operationalisering	23
4.5 Respondentengroep en -werving	24
4.6 Data verwerking en -analyse	24
4.7 Ethische verantwoording	25
5. Resultaten	27
5.1 Onderzoeksproces	27
5.2 Preflight-fase	29
5.2.1 Achtergronden	29
5.2.2 Afwegingen	33
5.2.3 Keuze van land	35

5.3 Flight-fase	39
5.3.1 'Everybody wants to go to Europe'	39
5.3.2 Oversteek	40
5.3.3 Volgende halte: Amsterdam centraal	44
5.4 Resettlement-fase	47
5.4.1 Contact	47
5.4.2 Aanpassing	48
5.4.3 Gehoopte toekomst	50
6. Conclusie	53
6.1 Beantwoording van onderzoeksvragen	53
6.2 Discussie	56
6.3 Reflectie	57
7. Literatuurlijst	59
8. Bijlage	61
8.1 Tabel respondentengroep	62
8.2 Kaart met route en afkomst	63
8.3 Foto's gemaakt tijdens het onderzoek	71
8.4 Operationaliseringsschema	76
8.5 Gecodeerd interviewtranscript	78
8.6 Transcripties	90

Voorwoord

Hierbij presenteer ik mijn scriptie voor de studie Algemene Sociale Wetenschappen. Voor u ligt het eindresultaat van maandenlang onderzoeken en abstracte ideeën ontplooiën. Nooit had ik verwacht dat dit zo een prachtig onderzoek zou worden. Ik heb er dan ook met ontzettend veel plezier aan gewerkt.

Als eerste wil ik mijn scriptiebegeleidster Dorine Greshof bedanken. Niet alleen tijdens het bedenken van een onderwerp, maar ook tijdens het scriptieproces heeft Dorine mij geweldig geholpen. Haar goedkeurende oog om dit onderwerp uit te werken tot mijn bachelorscriptie, het constant klaar staan voor juiste raad en het bijsturen hebben veel voor mij betekend. Daarnaast wil ik Jeroen Doornik, mijn tweede begeleider, bedanken voor het lezen van mijn scriptie en het geven van feedback.

Natuurlijk heb ik ook geweldige steun van familie en vrienden gehad. Mijn moeder die tijdens mijn scriptie en mijn gehele studieloopbaan geïnteresseerd een oogje in het zeil hield, Ruben die mij meerdere malen alles kritisch liet uitleggen, Rosa die mij gedurende het scriptieproces voorzag van tips, Michelle die mij steunde en mij met haar ervaring in de sociale hulpverlening bijstond en Penina die inspirerend werkte door de snelheid en kunde waarmee ze haar eigen studie afrondde. Daarnaast dank ik Sebastiaan voor de afleiding op de loopband van de *Fit For Free* en voor het redigeren van mijn scriptie; de overgebleven schrijffouten zijn volledig voor mijn rekening.

Ook wil ik mijn vriendin Debra bedanken. Ik verontschuldig mij voor de tijden wanneer ik alleen maar over 'vluchtelingen' kon praten. Haar eerlijke en oprechte interesse stimuleerde mij ten alle tijden. Vooral in het begin van het scriptieproces heeft ze mij meerdere keren staande wetend te houden. Haar ondersteuning en motiverende woorden hebben deze scriptie mede mogelijk gemaakt.

Mijn dank gaat in het bijzonder uit naar de mannen van de Havenstraat. Tijdens het scriptieproces heb ik deze geweldige mannen mogen ontmoeten. De hartelijkheid waarmee zijn hun verhaal met mij deelden was indrukwekkend. Hun ervaringen en doorzettingsvermogen geven aan dat levenslust geen grenzen kent. Daarnaast waren de talloze uren op de Havenstraat met koffie en thee een fantastische (leer-)periode. Ik dank hen en ik hoop dat zij, net als hun familie, snel duidelijkheid krijgen over hun toekomst.

Samenvatting

In dit interdisciplinaire onderzoek is er gekeken in hoeverre sociale netwerken van invloed zijn op het vluchttraject van bootvluchtelingen. Er zijn hiervoor semigestructureerde interviews afgenomen met vijftien bootvluchtelingen. Er is gekeken naar de gebruikte kapitaalvormen (sociaal, digitaal en financieel) in de verschillende fasen van het vluchttraject. Uit de resultaten blijkt dat informele horizontale bindingen tijdens de preflight-fase van zeer groot belang zijn. Voornamelijk *bonding* vindt plaats en vrienden en kennissen in de nabije omgeving worden gewantrouwd omdat zij mogelijk gevaar kunnen betekenen. Vanuit zwakke bindingen (met mensen die zich reeds in het buitenland bevinden of middels contact via het internet) wordt informatie over de reis verworven. Omdat het in het thuisland, in tegenstelling tot de vlucht, relatief veilig is, gaan vrouwen en kinderen zelden mee. Verder blijkt financieel kapitaal noodzakelijk te zijn in het begintraject. In de vluchtfase worden zwakke bindingen belangrijker voor informatie, financiële hulp en steun. Daarnaast ontstaan er in deze fase voor het eerst verticale relaties die invloed uitoefenen op het vluchttraject. De afhankelijkheid van mensensmokkelaars is hiervan een voorbeeld. In de resettlement-fase, welke zich kenmerkt door aanpassing en acculturatie, blijken bootvluchtelingen zich weer te richten op sterke bindingen. *Bridging* met de Nederlandse bevolking zorgt voor mogelijkheden, al zijn bootvluchtelingen terughoudend in het contact. Daarnaast vormen verschillende vluchtelingen een brug tussen Nederland en vrienden of familie die naar Nederland willen komen.

Trefwoorden: bootvluchtelingen, sociaal kapitaal, digitaal kapitaal, financieel kapitaal, sociale netwerken, vluchtttrajecten, mensensmokkelaar, wantrouwen

1. Inleiding

Een *selfie* maken bij aankomst. Tegenwoordig is het een heel bekend fenomeen: een foto maken van jezelf wanneer je op een nieuwe plek bent. Echter werd er vol verbazing gereageerd toen, op zaterdag 28 augustus 2015, op de website van de NOS vluchtelingen te zien waren die bij aankomst op het strand van Griekenland selfies schoten. Het betrof een sterk staaltje *framing* van de Nederlandse burger. De telefoon zou bewijs zijn voor de assumptie dat de meesten van hen niet in oorlog leefden en vanwege economische motieven richting Nederland kwamen. Dat de telefoon wordt gebruikt om routes uit te stippelen, te communiceren met andere vluchtelingen en ook om contact te houden met het thuisfront (NOS, 2015), werd even niet bedacht.

De vluchtelingenstroom is op dit moment een veelvoorkomend onderwerp van gesprek in het politieke en maatschappelijke debat en ook in de media komt het onderwerp veelvuldig terug. De vraag is voornamelijk hoe en waar men de vluchtelingen kan opvangen. Er is echter weinig aandacht voor de tocht van de vluchteling zelf, waarom ze bepaalde landen uitkiezen en welke rol netwerken daarbij spelen.

Om de volledige context van het onderwerp te kunnen begrijpen is het van belang om kennis van onderaf te genereren. Onderkennen dat mensen zijn ingebed in specifieke netwerken kan tot een efficiëntere aanpak leiden van uitvoerend beleid, zoals gezinshereniging en huisvesting. Mogelijk kan dit onderzoek tevens in een historisch perspectief geplaatst worden. De focus zal voornamelijk liggen op de netwerken van vluchtelingen die nu Europa binnenkomen. De bedoeling is om erachter te komen wat de invloed is van sociale netwerken op het vluchtraject. Het doel hierbij is om te bekijken welke netwerken 'goed werken' en welke 'minder goed werken' en zo inzicht te krijgen in waar vluchtelingen terechtkomen en waarom dit het geval is.

Subject van het onderzoek zijn bootvluchtelingen. Volgens het Vluchtelingenverdrag van Genève (artikel 1 EVRM, 2015) is een vluchteling iemand die aannemelijk kan maken dat hij of zij in het land van herkomst een gegronde vrees heeft voor vervolging wegens zijn politieke of godsdienstige overtuiging, wegens zijn nationaliteit of omdat hij behoort tot een bepaald ras of sociale groep. Bootvluchtelingen zijn in definitie niet anders, maar hebben een afwijkend vluchtraject. Kenmerkend is vanzelfsprekend de boottocht zelf, maar ook de massale

schaal waarop gevlucht wordt en de rol die de mobiele telefoon speelt bij de informatievoorziening (NOS, 2015).

Aan de hand van bestaande literatuur zal informatie worden verzameld over vluchttrajecten en de invloed van sociale netwerken van bootvluchtelingen op het vluchttraject. De dataverzameling bestaat uit vijftien semigestructureerde interviews. De onderzoekspopulatie bestaat uit vluchtelingen die zich op dat moment bevonden in Amsterdam. Uit praktische overwegingen is ervoor gekozen om vluchtelingen te interviewen die de Engelse taal machtig waren, omdat dit de communicatie makkelijker maakt. Er is dan ook geen tolk of vertaler aan te pas gekomen.

De scriptie begint met het theoretisch kader. Hierin worden de meest vooraanstaande literatuur, relevante theorieën en concepten besproken en wordt dieper ingegaan op de interdisciplinariteit van het onderzoek. In het daaropvolgende hoofdstuk wordt de probleemstelling besproken. Uit deze probleemstelling worden vervolgens de onderzoeksvraag, deelvragen en verwachtingen afgeleid. Ook wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie van het onderzoek. In het hoofdstuk erna wordt de methode behandeld, waarna in hoofdstuk 5 de resultaten, het onderzoeksproces en het empirisch materiaal volgen. In het laatste hoofdstuk worden de conclusie, discussie en reflectie gepresenteerd.

2. Theoretisch kader

In het theoretisch kader zal er dieper in worden gegaan op de verschillende dimensies die centraal staan bij sociale netwerken en vluchttrajecten van bootvluchtelingen. Allereerst zal de term ‘sociale netwerken’ besproken worden. Hierin zal worden ingegaan op traditionele netwerken als familie, vrienden en kennissen, maar ook op netwerken die door sociale media tot stand komen. Vervolgens zullen vluchttrajecten besproken worden, wordt het begrip bootvluchteling verder uitgewerkt en worden de verschillende vormen van mensensmokkel behandeld. In het laatste deel zal er ingegaan worden op de interdisciplinariteit van het onderzoek.

2.1 Sociale netwerken

Een sociaal netwerk is een verzameling van mensen met onderlinge relaties. Contact met elkaar zorgt ervoor dat je deel uit maakt van een netwerk. Doordat er contact gemaakt wordt tussen meerdere relaties, zijn mensen niet gebonden tot een enkel sociaal netwerk: men heeft meerdere sociale netwerken die elkaar overlappen (Engbersen, 2003). De samenstelling en de vorm van relaties is van belang om inzicht te krijgen in hoe relaties in elkaar steken. Sociale netwerken geven inzicht in het patroon waarin relaties plaatsvinden. Een sociaal netwerk wordt door Bourdieu (1986) beschreven aan de hand van netwerkcohesie, de aanwezigheid van subgroepen en actoren die binnen het netwerk een centrale positie innemen. Met netwerkcohesie wordt de verbondenheid binnen het netwerk aangegeven. Subgroepen geven aan hoeveel groepen binnen het netwerk kunnen bestaan en wat de mogelijkheden of beperkingen zijn die verbonden zijn aan de grootte van de netwerken. De positie binnen het netwerk is bepalend voor de manier waarop sociale relaties kunnen worden onderhouden. Het aantal relaties zegt iets over de mate van inbedding van mensen en groepen in specifieke sociale verbanden (Bourdieu, 1986).

Verschillende kapitaaltvormen kunnen zorgen voor het vergroten van het netwerk en de potentiële hulpmiddelen van een individu of groep (Van Middelaar, 2014). In het onderzoek zullen daarom, ten aanzien van sociale netwerken, verschillende kapitaaltvormen besproken worden. Dit zijn sociaal, digitaal en financieel kapitaal. Deze worden verder uitgewerkt omdat ze van invloed kunnen zijn op het sociale netwerk van bootvluchtelingen en dus ook mogelijk invloed hebben op het vluchttraject. Naast deze vormen van kapitaal worden in de literatuur ook cultureel kapitaal en menselijk kapitaal onderscheiden. Deze worden in dit onderzoek

niet meegenomen. De reden dat cultureel kapitaal in dit onderzoek buitenwege wordt gelaten is dat deze vorm voornamelijk invloed heeft op de sociale mobiliteit. In dit onderzoek zal hier niet naar gekeken worden, omdat de verwachting is dat de invloed hiervan op het vluchttraject minimaal is. Daarnaast zal menselijk kapitaal ook niet behandeld worden. Menselijk kapitaal wordt voornamelijk besproken in economische literatuur en gaat over het effect van scholing en training op de productiviteit van werknemers (De Beer, 2015). In dit onderzoek is dit niet relevant.

Sociale netwerken uiten zich in verschillende vormen, die worden bepaald door de relaties tussen individuen en groepen mensen. Ferlander (2007) stelt dat deze verticaal en horizontaal kunnen zijn, op een formele of informele manier. Verticale relaties karakteriseren zich door hiërarchische verhoudingen, terwijl horizontale relaties daarentegen gelijk zijn. Formele horizontale relaties zijn vrijwillige, onpersoonlijke relaties die vooral terug te vinden zijn binnen maatschappelijke relaties, bijvoorbeeld binnen de kerk. Informele relaties zijn juist persoonlijker, zoals het geval is bij familie, vrienden en collega's. Informele verticale relaties zijn onvrijwillige relaties die aangegaan worden, zoals in criminele organisaties. Naast bovenstaande relatievormen zijn ook sterke en zwakke bindingen van belang (Granovetter, 1973). Individen zijn met andere mensen verbonden. De mensen met wie men verbonden is staan weer in verbinding met anderen. Deze verbindingen zorgen ervoor dat men een netwerk creëert waarin men zelf het middelpunt is. Deze theorie van Granovetter wordt gezien als basis van sociale bindingen. Granovetter maakt een onderscheid tussen zwakke en sterke bindingen. Sterke bindingen bieden voornamelijk steun. Ze kenmerken zich door regelmatig contact tussen individuen en zijn veelvoorkomend tussen partners, familieleden en goede vrienden. Zwakke bindingen bestaan tussen mensen waar juist weinig contact tussen is. Zwakke bindingen zijn minder persoonlijk: er wordt minder informatie uitgewisseld en er bestaat nauwelijks affectie voor elkaar. Ze komen onder andere voor bij buurtgenoten, collega's en leden van verenigingen.

2.1.1 Sociaal kapitaal

Het concept van sociaal kapitaal is een veelbesproken term. Bourdieu (1984) definieert sociaal kapitaal als het geheel van bestaande of potentiële hulpbronnen die voortkomen uit het netwerk van relaties. Sociaal kapitaal draait volgens Bourdieu om relaties die in een sociaal netwerk (erkend) lidmaatschap aan elkaar verlenen. Sociale

netwerken zijn daarmee een web van sociale relaties die als feitelijke of potentiële hulpbronnen fungeren. De relaties binnen dit web hebben toegang tot deze hulpbronnen. Bourdieu stelt dat het middelen zijn die individuen en groepen gebruiken om binnen hun sociale netwerk toegang te krijgen tot andere vormen van kapitaal. Door middel van sociaal kapitaal worden daarmee de mogelijkheden van een persoon of groep binnen een netwerk gedefinieerd (Bourdieu, 1984). Coleman (1988) borduurt voort op het werk van Bourdieu. Hij komt, als alternatief voor potentiële hulpbronnen, met de theorie dat sociaal kapitaal bestaat uit effectieve en productieve relaties. Sociale relaties vormen potentiële kanalen waar informatiestromingen uit voortvloeien (zo kunnen vluchtelingen sneller vluchten wanneer ze toegang hebben tot bepaalde kanalen). Daarnaast onderscheidt Coleman gezagsrelaties als vormen van sociaal kapitaal. Binnen sociale netwerken zijn er individuen of families die gezag hebben en bepaalde privileges genieten. Engbersen (2002) maakt het begrip sociaal kapitaal concreet. Hij stelt dat mensen en groepen die in staat zijn hulpmiddelen op te roepen uit het sociale netwerk waartoe zij toe behoren beter af zijn dan anderen die er niet toe behoren, of in staat zijn om deze te mobiliseren. Het gaat hierbij dus om de structuur van het netwerk.

Echter kennen de definities van Bourdieu en Coleman ook beperkingen. Deze zitten voornamelijk in het functionele karakter. Door hen wordt sociaal kapitaal gezien als iets wat een positief doel bewerkstelligt. Putnam (2000) gaat hier tegenin door te stellen dat sociaal kapitaal juist gezien moet worden als publiek goed. Volgens hem hebben de contacten en het type contacten binnen het individuele netwerk verschillende functies wanneer deze gebruikt worden om bepaalde doelen te bereiken. Sociaal kapitaal is daarmee een bezit van de samenleving; het heeft betrekking op onder andere de hoeveelheid participerende burgers, civiele oriëntatie van de samenleving en vertrouwen binnen de netwerken. Sociaal kapitaal is dus verbonden met andere groepen netwerken. Lidmaatschap van sociale groepen in de samenleving kan sociaal kapitaal opleveren, maar kan ook leiden tot collectieve verwachtingen (Nahoe, 2012), die overigens niet per definitie positief uit hoeven te werken – het vormen van sociaal kapitaal kan immers ten koste gaan van de andere kapitaaltvormen. Daarnaast stelt lidmaatschap een mate van sociale controle en beperkingen aan het individueel handelen.

Het idee van sterke-versus-zwakke en formele-versus-informele bindingen komt ook terug in het werk van Putnam (2000). Hij stelt dat sterke bindingen vooral

familiaire bindingen zijn, omdat het de eerste sociale relaties zijn die worden aangegaan. Putnam maakt het onderscheid tussen *bonding* en *bridging*. De verbondenheid binnen de groep is van belang. Met name binnen sterke groepen vindt bonding plaats. Het nadeel hiervan is echter dat er snel gesloten groepen ontstaan: het netwerk sluit zich snel af voor nieuwkomers. Het voordeel hiervan is wel dat er veel vertrouwen binnen de groep ontstaat en dat informatie en normen snel overgebracht kunnen worden. Om grote netwerken te krijgen is bridging nodig. Bij bridging heeft een individu of het netwerk toegang tot andere groepen. Hierdoor kan meer informatie worden ontvangen. Volgens Granovetter (1982) kan dit enkel bereikt worden via zwakke bindingen. Zwakke bindingen kennen een lage vorm van vertrouwen en op die manier is een netwerk dan ook makkelijker binnen te komen. Daarnaast kan een netwerk verbreed worden omdat contacten worden toegevoegd die er niet reeds toe behoren. Szreter (2002) stelt dat Putnam een essentiële factor over het hoofd zag tijdens zijn analyse van bonding en bridging. Hij introduceert het begrip *linking*. Linking gaat over de rol van de staat. Het bestaat, net als in het geval van bridging, uit relaties tussen individuen of groepen die veel van elkaar verschillen. Beide concepten richten zich op het leveren van informationele steun, maar het verschil tussen de twee is dat waar bridging zich richt op horizontale relaties, linking zich juist richt op verticale relaties. Personen die kunnen zorgen voor het verbinden van sociaal kapitaal (vanuit de overheid) noemt hij *social brokers*. Deze brokers zorgen voor de communicatie tussen de gemeenschap en overheid. De functie is om individuen die hun levenskansen willen verbeteren te verbinden met diegenen die hen de mogelijkheden kunnen geven.

Sociaal kapitaal is een vorm van kapitaal dat binnen het netwerk plaatsvindt. De mate van sociaal kapitaal is afhankelijk van de sterkte en vormen van relaties die individuen en groepen met elkaar aangaan. Omdat relaties afhankelijk zijn van de individuen en groepen bestaat er een grote verscheidenheid in relaties binnen het sociaal kapitaal.

2.1.2 Digitaal kapitaal

Het internet wordt in de academische literatuur gezien als een uitingvorm gebruikt door sociale netwerken. De communicatiemogelijkheden, verschillende vormen van *content* en het diverse gebruik onder de wereldbevolking is uniek (Krishnamurthy en Cormode, 2008). De constante groei van technologie heeft ervoor gezorgd dat

informatiestromen sneller gaan en meer mensen bereiken dan ooit (McLuhan, 2001). Het is daarom dat Fuchs (2010) beredeneert dat internetmedia en -communicatie systematisch moet worden beoordeeld als kapitaalvorm. De kwantiteit van digitale codes en de infrastructuur zorgt ervoor dat men kan spreken van informatiekapitalisme: men kan digitaal kapitaal bezitten, maar het kan ook ontbreken. De huidige technologische infrastructuur geeft de gebruiker de autonomie om zelf informatie te maken en te verspreiden. Deze ontwikkeling zorgt ervoor dat niet langer de instituties, maar juist de individuen informatie produceren. Daarnaast wordt de transitie gemaakt van een formele vorm van kennis naar een informele vorm (Eijkman, 2010). Het is zelfs zo dat het grootste deel van de informatie die te vinden is op het internet afkomstig is van individuen. Facebook, Wikipedia en persoonlijke blogs zijn hier voorbeelden van.

De huidige technologische veranderingen hebben effect op hoe individuen kennis gebruiken. Mensen zijn sneller sceptisch en kritisch op informatie en er kan veel sneller en doelgerichter naar bepaalde zaken gezocht worden. Het internet heeft daarnaast individuen veranderd in hoe sociale en persoonlijke contacten plaatsvinden (Costa, 2013). Tegenwoordig gaat veel meer contact via berichten via Facebook, WhatsApp en Viber. Weller (2011) stelt dat de digitale wereld nieuwe mogelijkheden faciliteert. Zo is er de mogelijkheid om nieuwe vormen van participatie binnen netwerken op te zetten, waarbij families, vrienden, maar ook vreemden aan elkaar worden gekoppeld. Ten tweede stelt Weller dat de digitale wereld veel openheid schept. Het creëert kennisnetwerken tussen socio-technologische infrastructuren, doordat informatie direct gedeeld kan worden. Op het internet zijn zowel de zwakke als de sterke bindingen terug te vinden. Gebruikers creëren eigen netwerken waarin zelf bepaald kan worden wie erbij hoort en wie niet.

2.1.3 Financieel kapitaal

De bootvluchtelingen die Nederland binnenkomen hebben allemaal een verschillende economische achtergrond. Financieel kapitaal wordt gedefinieerd als het totaal aan goederen en financiële bronnen die gewijd zijn aan het genereren van inkomen (De Jong, 2015). In de verschillende fases van het vluchttraject (zie alinea 2.2.) heeft financieel kapitaal mogelijke invloed. Volgens onderzoek van Vranckx (2015) kost de reis gemiddeld tussen de 2500 en 5000 dollar. Hierin zijn voedsel, transportkosten, overnachtingen en smokkelkosten verwerkt. Het starten van de vlucht, de manieren

van reizen, de mogelijkheden van het reizen en het land van herkomst worden door het beschikbare financiële kapitaal beïnvloed. Het is daarmee een belangrijke factor (Van Roey, 2014).

2.2 Vluchttrajecten

McCarthy & Marks (2010) stellen dat er drie belangrijke fases zijn die impact hebben op de tocht van een vluchteling. Dit zijn de *pre-flight*, *flight* en *resettlement-fase*. De eerste fase kenmerkt zich door het gevaar en bedreiging van de vluchteling in het land van herkomst. De *flight* is de fase waarin daadwerkelijk gevlucht wordt. Deze fase kenmerkt zich dikwijls door scheiding met familie, vrienden en kennissen. Het is ook de fase waarin er een zeer grote onzekerheid bestaat. De *resettlement-fase* gaat over de aanpassing en acculturatie (Nekuee & Verkuyten, 2015). Veel studies zijn gericht op het bestuderen van de derde en laatste fase.

Het is interessant om de rol van netwerken te onderzoeken in de vluchtelingen-context. Onderwerpen als het gebrek aan sociale steun en de verwerking van traumatische ervaringen komen vaak naar voor. De *preflight* en de vluchtfase zijn minder vaak op academische basis bestudeerd. In dit onderzoek zal daarom inzicht worden gegeven in de verschillende invloeden die sociale netwerken hebben binnen de verschillende fases van het vluchtproces. Het tracht inzichtelijk te maken in hoeverre sociale netwerken kunnen helpen of juist tegenzitten tijdens het vluchttraject.

2.3 Smokkelaars

Een factor die van invloed is op het vluchtproces van de bootvluchtelingen zijn mensensmokkelaars (Vranchx, 2015). Van Liempt (2004) stelt dat er in het huidige tijdperk van restrictief migratiebeleid steeds meer vluchtelingen (door Van Liempt migranten genoemd) gedwongen worden gebruik te maken van illegale alternatieven, omdat legale migratie steeds moeilijker is geworden. Studies over smokkelaars richten zich veelal op de organisatie: wie zijn het en hoe wordt er tussen smokkelaars samengewerkt (Van Der Leun & Staring, 2014)? Vanuit dit perspectief wordt er vaak aangenomen dat de vluchtelingen zelf passief zijn. Van Liempt (2007) stelt echter dat vluchtelingen wel degelijk invloed kunnen uitoefenen op het proces. In haar onderzoek, waarbij 56 levensverhalen verzameld zijn, probeert Van Liempt inzicht te krijgen in de sociale mechanismen tijdens het smokkelproces. Drie verschillende

typen van mensensmokkel worden door haar onderscheiden: het dienstverlenende, sturende en het onderhandelende type (Van Liempt & Doornik, 2006). Bij het dienstverlenende type van smokkel hebben vluchtelingen een duidelijk idee waar ze heen willen gaan en is er een vorm van controle tijdens het proces. Vooraf is via contacten de eindbestemming besloten. Het sturende type wil zeggen dat de vluchtelingen weinig tot geen controle hebben; de relatie tussen de vluchteling en de smokkelaar is vaak anoniem. Het laatste type is het onderhandelende type, waarbij wordt onderhandeld tussen de smokkelaar en vluchteling. Bij dit type wordt vaak in delen gereisd en hebben vluchtelingen meerdere smokkelaars nodig om de eindbestemming te bereiken. Van Liempt (2007) stelt dat deze drie typen mensensmokkel dynamisch en overlappend zijn; zo kunnen vluchtelingen tijdens de reis in verschillende typen mensensmokkel terechtkomen. Als laatste stelt Van Liempt dat het neerkomt op een ketting van vertrouwen. Wanneer vluchtelingen verder van huis weg zijn, wordt de ketting zwakker. Hoe zwakker de ketting, hoe groter de kans bestaat dat men met een anonieme smokkelaar gaat reizen en mogelijk uitgebuit wordt.

2.4 Bootvluchtelingen

Vluchtelingen zijn van alle tijden. Zo zijn er door de geschiedenis heen grote stromingen van groepen bekend die wegvluchten uit hun thuisland. Momenteel zijn er meer dan zestig miljoen mensen op de vlucht, als gevolg van oorlogen in Syrië, Jemen, Zuid-Soedan en nog tientallen andere landen (UNHCR, 2015).

Voor de term vluchtelingen worden verschillende definities gebruikt. Het verschil zit voornamelijk in de disciplinaire benadering ervan. De meest gebruikte definitie komt uit het Vluchtelingenverdrag van Geneve 1951, artikel 1. Deze luidt als volgt: *'Een vluchteling is iemand die ten gevolge van gebeurtenissen welke voor 1 Januari 1951 hebben plaats gevonden, en uit gegronde vrees voor vervolging wegens zijn ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep of zijn politieke overtuiging, zich bevindt buiten het land waarvan hij de nationaliteit bezit, en die de bescherming van dat land niet kan of, uit hoofde van bovenbedoelde vrees, niet wil inroepen, of die, indien hij geen nationaliteit bezit en ten gevolge van bovenbedoelde gebeurtenissen verblijft buiten het land waar hij vroeger zijn gewone verblijfplaats had, daarheen niet kan of, uit hoofde van bovenbedoelde vrees, niet wil terugkeren.'* Richmond (1988) stelt dat er te veel nadruk ligt op het wel of niet

gedwongen vertrek uit het land van herkomst. Hij legt uit dat het verlies van werkgelegenheid en beperking van vrijheden ook redenen zijn om te vertrekken. Daarnaast is er niet of nauwelijks aandacht voor de wijze waarop een persoon vertrekt. De definities zouden de verschillen tussen groepen vluchtelingen minachten. Zo wordt het verschil tussen politieke en economische vluchtelingen volgens hem te makkelijk gehanteerd. De Jong (2015) zegt hierover dat economische en politieke redenen voor vertrek vaak met elkaar samenhangen.

Momenteel wordt er voor de huidige vluchtelingenstroom richting Europa gesproken over 'de bootvluchtelingen'. De voornaamste reden hiervoor is dat een aanzienlijk deel (honderdduizenden) met de boot naar Europa trekt vanuit Turkije, Libië, Egypte en Algerije (Bregman, 2015). Het merendeel komt uit Syrië (40%), Eritrea (18%), Somalië (15%) en Irak (4%) (VluchtelingenWerk Nederland, 2015). Op wetenschappelijk gebied is er nog nauwelijks onderzoek gedaan naar deze groep vluchtelingen.

2.5 Interdisciplinariteit

Het onderzoek kent een interdisciplinair karakter, wat wil zeggen dat er vanuit meerdere wetenschappelijke disciplines naar de kwestie gekeken wordt. Met de gecombineerde kennis tracht een antwoord gegeven te worden op de hoofdvraag. De vraag kan niet volledig worden beantwoord door slechts een discipline te gebruiken. De kwestie - sociale netwerken bij bootvluchtelingen - heeft overduidelijk meerdere dimensies: een sociale dimensie door de sociale netwerken die van invloed zijn, een politieke dimensie door het gevoerde beleid en de regelgeving (zowel in land van herkomst als andere landen die bootvluchtelingen aandoen) en een communicatieve dimensie die tot uitdrukking komt binnen de netwerken van vluchtelingen.

Sociale netwerk is een breed concept dat voornamelijk in de sociologie bestudeerd wordt. Zo zijn er diverse theorieën over het ontstaan van netwerken (Van Middelaar, 2014), de sterkte van bindingen (Granovetter, 1973), de functie ervan (Coleman, 1988), de positie binnen het netwerk (Bourdieu, 1984) en het concreet maken ervan (Engbergesen, 2002). De verzameling van onderlinge relaties en communicatietechnieken zorgt ervoor dat sociale netwerken continu veranderen. In communicatieve literatuur wordt veel aandacht besteed aan sociale interactie binnen netwerken (Putnam, 2002; Ferlander, 2007; Costa, 2013; Fuchs, 2010). Een groot deel van het contact en informatie (communicatieve dimensie) gaat tegenwoordig over het

internet (Eijkman, 2010), hetgeen voor nieuwe interactievormen zorgt. Verder kunnen beleidstechnische processen, behorend tot de politieke dimensie, vluchtprocessen vertragen of bevorderen (Vranchx, 2015; Van Liempt, 2004).

Concluderend uit het theoretisch kader blijkt dat invloed van sociale netwerken op vluchttrajecten niet slechts een proces is dat zich op sociologisch niveau bezighoudt. Invloed van sociale netwerken op het vluchttraject is een complex onderwerp, waarbij verschillende kapitaaltvormen, diverse vluchtprocessen en sociale bindingen van belang zijn. Het is kennis samengevoegd vanuit meerdere disciplines die er voor zorgt dat complexe en brede vraagstukken uit de samenleving beantwoord kunnen worden (Repko, 2008).

3. Probleemstelling

In dit hoofdstuk zal de probleemstelling besproken worden. Vanuit de probleemstelling worden de hoofdvraag en deelvragen opgesteld. Bij elke deelvraag volgt een toelichting en een verwachting die daaruit volgt, met de kennis van het theoretisch kader die daaraan ten grondslag ligt. Als laatste worden de maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie behandeld.

3.1 Probleemstelling

Het doel van dit onderzoek is om de sociale netwerken van bootvluchtelingen die nu Europa binnenkomen te bestuderen om erachter te komen in welke mate sociale netwerken van invloed zijn tijdens het vluchtraject van bootvluchtelingen. De deelvragen worden beantwoord door ze te analyseren in de context van de eerdergenoemde drie dimensies: sociaal, communicatief en politiek. Het doel hierbij is om te bekijken welke netwerken 'goed werken' en welke 'minder goed werken', om op die manier inzicht te krijgen in de invloed die netwerken en kapitaaltvormen hebben op de plek waar vluchtelingen terechtkomen. Doordat de deelvragen gefaseerd opgesteld zijn kan er ook gekeken worden naar het verschil in de fasen.

De kwestie wordt vanuit de bootvluchtelingen benaderd. In wetenschappelijke literatuur is er nauwelijks onderzoek gedaan naar in hoeverre sociale netwerken invloed hebben op vluchtrajecten van bootvluchtelingen. Er is daarom besloten om verwachtingen op te stellen voor het onderzoek. In de conclusie zal gekeken worden aan welke verwachtingen al dan niet voldaan zijn en waarom dit het geval is. Het onderzoek heeft met de bootvluchteling betrekking op een niet eerder bestudeerd onderzoeksobject. Niet eerder werd er onderzoek gedaan naar bootvluchtelingen in het bijzonder.

3.2 Hoofdvraag en deelvragen

De leidende vraag van dit onderzoek is: *In welke mate zijn sociale netwerken van invloed op het vluchtraject van bootvluchtelingen?*

Deelvraag 1: *Wat is de achtergrond van de bootvluchtelingen, wat zijn hun afwegingen om te vluchten en wat is de rol van hun netwerken hierbij?*

Bij de beantwoording van deze deelvraag wordt het begintraject bekeken, waarbij de algemene achtergrond van de vluchtelingen geanalyseerd zal worden. Van belang is

om zo min mogelijk te generaliseren. Voornamelijk zullen algemene demografische en sociaaleconomische kenmerken van de vluchtelingen geschetst worden. De redenen van het verlaten van het land van herkomst staan hierbij centraal. Zo zal het begin van de vlucht (preflight), de bekostiging en mogelijk de betrokkenheid van smokkelaars in kaart worden gebracht. Daarnaast zal bekeken worden welke netwerken van belang zijn voor de keuze om te vluchten en wat de eerste contacten zijn die gemaakt worden om te vluchten. De deelvraag heeft voornamelijk een omschrijvend karakter.

De verwachting is dat de factoren die ten grondslag liggen aan de afwegingen die de vluchtelingen maken erg uiteenlopend zullen zijn. Dit heeft te maken met de verschillen in demografische en culturele achtergrond. De verwachting met betrekking tot de netwerken is dat alle kapita Alvormen terugkomen in de analyse. Zo is de verwachting dat voornamelijk vluchtelingen met veel sociaal kapitaal meer potentiële hulpbronnen kunnen inzetten om de vlucht te realiseren dan degenen die dat niet hebben (Bourdieu, 1986). Vanuit de theorie van Putnam (2000) lijkt het aannemelijk dat er voornamelijk sprake is van bridging en respondenten dus makkelijk toegang kunnen krijgen tot informatie. Wanneer wordt gekeken naar de sterke en zwakke bindingen van Granovetter (1973) is de verwachting dat beide bindingen invloed hebben op de vlucht en bestemming. Vermoedelijk wordt er zowel met sterke als met zwakke bindingen gesproken over de (aanstaande) vlucht en is er in deze fase voornamelijk sprake van informele horizontale relaties.

De verwachting is verder dat de respondenten over veel digitaal kapitaal beschikken. De autonomie om informatie in te winnen en de mogelijkheid tot nieuwe participatie binnen digitale netwerken lijken tijdens de preflight van groot belang (Weller, 2001). Uit het onderzoek van Vranckx (2015) blijkt dat het bezitten van financieel kapitaal noodzakelijk is om te kunnen vluchten. Ook wordt verwacht dat mensensmokkel vooral in dienstverlenende vorm terug te vinden zal zijn in de preflight (Van Liempt & Doomernik, 2006). Het lijkt aannemelijk dat vluchtelingen van tevoren bepaald hebben waar hij of zij heen zullen gaan.

Deelvraag 2: *Hoe ziet de vlucht er uit van bootvluchtelingen en wat is de rol van netwerken hierbij?*

Voor de beantwoording van de tweede deelvraag zal onderzocht worden welke informatie van invloed is op de beslissing om via Nederland door te reizen of Nederland als eindstation (inclusief asielaanvraag) te kiezen. Het doorstroomtraject wordt in deze deelvraag geanalyseerd. Mogelijk is er een verband te vinden tussen de redenen van het vluchten of manier van vluchten (soorten mensensmokkel) en de aanwezigheid in Nederland op dit moment. Hierin zou de rol van sociale netwerken mogelijk een sterke rol kunnen hebben. Deelvraag twee heeft een analyserend karakter.

De verwachting is dat het tijdens het doorstroomtraject andere netwerken en kapitaalvormen van invloed zijn dan tijdens de preflight. Sociale netwerken worden geacht belangrijk te zijn. Verder is de verwachting dat vluchtelingen die effectieve en productieve relaties (Coleman, 1988) hebben tijdens de doorstroomfase een gemakkelijkere vlucht hebben. De verwachting is dat voornamelijk informele horizontale relaties ten grondslag liggen aan de keuze om uiteindelijk in Nederland asiel aan te vragen (Ferlander, 2007). De keuze voor de vestiging in een land lijkt een dermate grote beslissing te zijn dat informatievoorziening en steun door de familie van groot belang zijn. Hiermee lijkt het aannemelijk dat er vooral bonding plaatsvindt tijdens het besluitvormingsproces. Steun, vertrouwen en informatie zijn hier immers belangrijk voor (Putnam, 2000).

Tijdens de vlucht zelf lijken vooral zwakke bindingen van belang te zijn. Vluchtelingen moeten veel informatie verzamelen tijdens de reis. Om meer toegang te krijgen tot andere groepen dient men gebruik te maken van bridging. Daarnaast zal ook linking een prominente rol spelen, gezien het feit dat tijdens het doorstroomproces veel formele verticale, beleidstechnische relaties invloed uitoefenen. De verwachting is dat dit ook terugkomt in het digitaal kapitaal van de vluchtelingen. De informele vormen van informatie en contact (Eijkman, 2010) lijken grote invloed te hebben tijdens de vlucht. Kennisnetwerken op het internet kunnen hierbij van grote waarde zijn. De snelle manieren van communicatie en actuele informatie van het internet zal vermoedelijk van grote waarde zijn. Daarnaast lijkt in deze fase van het vluchtraject financieel kapitaal wederom essentieel; de mogelijkheden worden grotendeels bepaald door de financiële situatie van de vluchtelingen (Van Roey, 2014).

De smokkelaars lijken in de doorstroomfase belangrijk. Vranckx (2015) stelt dat vluchtelingen tijdens de vluchtfase weinig tot geen controle hebben. De mensensmokkel neemt naar verwachting een sturend karakter aan. Daarnaast lijkt ook het onderhandelende type voor te gaan komen, gezien het feit dat de respondenten in de meeste gevallen in contact komen met verschillende mensensmokkelaars.

Deelvraag 3: Hoe ervaren bootvluchtelingen de resettlement fase en wat is de rol van netwerken hierbij?

In deze vraag wordt het eindtraject verklaard. Er zal hier gekeken worden naar de invloed van sociale netwerken op het uiteindelijke verblijf. Ook is van belang te bepalen welke netwerken van belang zijn voor vluchtelingen om zich uiteindelijk, al dan niet definitief, in Nederland te gaan vestigen. De laatste deelvraag heeft voornamelijk een verklarend karakter.

De verwachting in het eindtraject is dat er weer andere netwerken invloed hebben op het vluchttraject van vluchtelingen. De laatste fase van de vlucht kenmerkt zich door een vorm van veiligheid. Ten opzichte van de twee voorgaande fases zijn de vluchtelingen tijdens het eindtraject voor het eerst fysiek veilig. Daarentegen zijn ze in deze fase veel meer afhankelijk van formele en verticale relaties (Ferlander, 2007). Beleids technische beslissingen hebben invloed op keuzes. De verwachting is dat vooral sociaal kapitaal in de resettlement-fase veel invloed heeft. Potentiële en feitelijke hulpbronnen (Bourdieu, 1986) hebben in deze fase vermoedelijk invloed op de aanpassing en acculturatie: het kan zorgen voor een snelle integratie in de Nederlandse samenleving. De verwachting is dat in de resettlement-fase met name bridging plaatsvindt en dat netwerken vooral uit zwakke bindingen bestaan, aangezien men omringd is door veel nieuwe en onbekende mensen. In deze fase wordt linking ook belangrijker (Szreter, 2002). Social brokers zouden in de resettlement-fase voor communicatie tussen de gemeenschap en overheid moeten zorgen.

De verwachting is dat digitaal kapitaal een andere functie krijgt tijdens de resettlement-fase. Tijdens de preflight en flight zou digitaal kapitaal vooral als informatie- en communicatienetwerk moeten functioneren. In het eindtraject zal dit vermoedelijk minder zijn, gezien het feit dat men zich op dat moment reeds op een bestemming gevestigd heeft. De verwachting is dat mensen zelf content produceren voor het internet. Hiermee zijn de vluchtelingen zelf de informatiebronnen en zorgen zij voor openheid (Weller, 2010). Tijdens de resettlement-fase heeft financieel

kapitaal normaal gesproken nauwelijks een functie, omdat het geen bijdrage levert aan de aanpassing aan en acculturatie van de Nederlandse samenleving; de vluchtelingen zitten op dat moment namelijk nog een in een asielprocedure.

Het lijkt aannemelijk dat smokkelaars een grote rol spelen in de beslissing tot het uiteindelijk blijven in een land. Zo zullen er vermoedelijk bepaalde landen zijn waar mensensmokkelaars makkelijker en sneller naar toe kunnen reizen dan andere. De smokkelaar van het sturende type lijkt hierbij de grootste rol te hebben.

3.3 Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie

Met behulp van de bovenstaande deelvragen zal getracht worden antwoord te geven op de hoofdvraag. Dit antwoord levert hopelijk toegevoegde waarde op aan het bestaande begrip over bootvluchtelingen. Het onderzoek is op maatschappelijk gebied relevant omdat de waarde van sociale netwerken voor bootvluchtelingen bepaald wordt. Deze informatie kan voor vluchtelingen waardevol zijn in het beoordelen en gebruiken van netwerken. Vanwege het belang van een goede aanpassing en acculturatie is het relevant om meer aandacht te besteden aan met name het gebruik van netwerken. Door de focus te leggen op de ervaringen van bootvluchtelingen kan er nieuw inzicht worden geboden op de invloed van sociale netwerken tijdens het vluchtraject. Tevens hoopt dit onderzoek een toegevoegde waarde te zijn voor de beperkte bestaande academische kennis over de preflight- en flight-fase van het vluchtraject. Daarnaast hoopt dit onderzoek meer inzicht te kunnen geven in de mogelijkheden die vluchtelingen hebben en wat de rol van sociale netwerken daarbij is. Hiermee draagt het onderzoek ook bij aan netwerkstudies. Bovendien definieert het onderzoek het 'nu' in het moment in tijd, waardoor het mogelijk in historisch perspectief kan worden geplaatst. Er kunnen vergelijkingen gemaakt worden met vluchtelingen die andere technologische, politieke en/of sociale hulpmiddelen tot hun beschikking hadden.

4. Methode

In dit hoofdstuk zal er gekeken worden naar de methode van onderzoek. Hierin zal de onderzoeksstrategie, het onderzoeksdesign, de onderzoeksmethode, de operationalisering, de respondentengroep en-werving, de data verwerking en-analyse en de ethische verantwoording behandeld worden.

4.1 Onderzoeksstrategie

Er is nog weinig bekend of geschreven over de invloed van sociale netwerken op het vluchttraject dat bootvluchtelingen afleggen. Om de huidige stroom vluchtelingen te kunnen interpreteren is het echter belangrijk om deze invloeden te begrijpen. Door een open gestelde hoofdvraag kunnen er aspecten naar voren komen die nog niet in eerder onderzoek naar voren zijn gekomen. De strategie in het onderzoek is daarom kwalitatief van aard: er wordt gezocht naar diepgaande informatie. Ook is er vanuit praktische overwegingen gekozen om een kwalitatieve onderzoeksstrategie te kiezen. De reden daarvoor is dat het waarschijnlijk moeilijk zal zijn om vluchtelingen bereid te vinden om deel te nemen aan een onderzoek.

In kwalitatief onderzoek is de ontologie een constructivistische denkwijze. In dit onderzoek wordt er van uitgegaan dat sociale verschijnselen bestaan uit sociale constructen. Sociale verschijnselen zijn hiermee geen objectief vaststaand gegeven (Bryman, 2011). Dit zal voornamelijk blijken uit de verschillende invalshoeken die de vluchtelingen en hun sociale netwerken en de invloed daarvan op vluchttrajecten met zich meebrengen. Vanuit epistemologisch oogpunt heeft het onderzoek een interpretivistische denkwijze: er wordt kennis gebruikt die door middel van ervaringen gegenereerd wordt (Bryman, 2011). ‘Ware’ kennis komt vanuit ervaringen en herdefinieert daarom constant de wereld.

4.2 Onderzoeksdesign

Een gepast onderzoeksdesign is afhankelijk van het beoogde aantal casussen, de tijdspanne, de kwantificeerbaarheid van de resultaten en de verschillende vormen van de associaties (Bryman, 2012). Het onderzoeksdesign in dit onderzoek is cross-sectioneel. Bestaande literatuur zal gebruikt worden om gegevens te verzamelen over vluchttrajecten van bootvluchtelingen en de invloed van sociale netwerken daarin. De belangrijkste reden om voor een cross-sectioneel design te kiezen is dat het meerdere

casussen (in dit geval respondenten) betreft. Het doel van een cross-sectioneel design voor kwalitatief onderzoek is begrip en -theorieontwikkeling (Bryman, 2011).

4.3 Onderzoeksmethoden

In dit onderzoek zal getracht worden om inzicht te krijgen in de rol die sociale netwerken bij vluchtelingentrajecten van bootvluchtelingen spelen. Het onderzoek zal proberen de beleving van de bootvluchtelingen bloot te leggen. Dit zal gedaan worden door middel van kwalitatieve, semigestructureerde interviews. De keuze om in het onderzoek interviews af te nemen is omdat op die wijze veel diepgaande informatie kan worden ingewonnen. Kwalitatieve interviews geven meer vrije ruimte voor respons, wat weer waardevol is voor de dataverzameling; er kan doorgevraagd worden op onderwerpen die relevante informatie bevatten en deze onderwerpen kunnen uitgelicht worden. Daarnaast kan kennis van voorgaande interviews helpen bij het variëren of aanpassen van de vragen. Ook uit praktische overwegingen is er voor kwalitatieve semigestructureerde interviews gekozen. Zo zullen er vermoedelijk aspecten zijn waar men niet of moeilijk over kan praten. Door semigestructureerde interviews af te nemen kunnen controversiële onderwerpen gemakkelijker omzeild worden. Ook zijn observaties uitgevoerd om het gedrag van de vluchtelingen waar te nemen. Deze observaties zijn voornamelijk gebruikt om de resultaten in de resttlement-fase te ondersteunen. Door deze onderzoeksmethoden te combineren, is geprobeerd om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de invloed van sociale netwerken op vluchttrajecten van bootvluchtelingen. De triangulatie vergroot de geloofwaardigheid van het onderzoek (Bryman, 2011).

4.4 Operationalisering

Om antwoord te kunnen geven op de deelvragen en de hoofdvraag van dit onderzoek, is het van belang om de concepten meetbaar te maken. Het belangrijkste concept van het onderzoek is dat van sociale netwerken. De sociale, politieke en communicatieve dimensies zijn hierbij van belang. Zoals in het theoretisch kader reeds naar voren is gekomen, hebben verschillende factoren invloed op de dimensies. Deze factoren zullen door middel van semigestructureerde interviews en participerende observatie onderzocht worden. In dit onderzoek zal dit op basis van de drie fases van vluchten geoperationaliseerd worden. Op deze manier wordt er ook gekeken naar de verschillen tussen de dimensies tijdens het vluchttraject. De sociale dimensie komt tot

uitdrukking door bestudering van het sociaal kapitaal van de vluchtelingen. Hiervoor zijn de omvang van het netwerk, de toegang tot het netwerk, de mate van bindingen en de verhoudingen van relaties van belang. De tweede dimensie is de politieke dimensie. Dit gaat over de verhouding van de relatie. Er wordt gekeken in hoeverre relaties vrijwillig zijn en wat de invloed is van beleidsprocessen. Als laatste wordt de communicatieve dimensie behandeld, waarbij wordt gekeken naar de contactvorm, de afstand tussen relaties en het gebruik van technologische hulpmiddelen voor communicatie en informatie. Het operationaliseringsschema (zie bijlage, schema 1) dient als basis voor de operationalisering van de concepten die in dit onderzoek naar voren komen. Het dient bovendien als basis voor de eerste interviews.

4.5 Respondentengroep en-werving

De onderzoekspopulatie in het onderzoek zullen bootvluchtelingen zijn. De reden hiervoor is omdat het een relatief nieuwe groep vluchtelingen is waar nauwelijks onderzoek naar is gedaan. Bootvluchtelingen zijn qua vluchtelingendefinitie niet anders, maar verschillen in traditionele vluchtrajecten. Het kenmerkt zich door de massale omvang van vluchtelingenstromen, de manier van informatieverschaffing en gebruiken daarnaast opvallende manieren van communicatietechnieken en -middelen (NOS, 2015). De afbakening van de respondentengroep zal plaatsvinden door vluchtelingen (die de Engelse taal machtig zijn) te onderzoeken die door middel van een boottocht Europa binnen zijn gekomen. Er is voor deze afbakening gekozen omdat er hierdoor direct gecommuniceerd kan worden met de respondent. Daarmee wordt voorkomen dat, met de hulp van een vertaler, verkeerd gevraagd, geïnterpreteerd of vertaald wordt. Om de respondenten te werven heb ik mij aangemeld bij een opvangcentrum. Door het directe contact dat gemaakt werd met de vluchtelingen kon worden vastgesteld of zij de Engelse taal machtig waren en vervolgens bereid om mee te doen met het onderzoek. Sampling is gegaan via *criterion sampling*, wat impliceert dat alle respondenten die aan vastgestelde criteria voldoen geïnterviewd zijn (Bryman, 2011). Deze criteria zijn: (1) het zijn van een (boot-)vluchteling, (2) het op dit moment in Nederland zijn en (3) de beheersing van de Engelse taal.

4.6 Data verwerking en -analyse

De interviews zijn opgenomen en op een later moment getranscribeerd. Tijdens interviews waarin geen toestemming verleend is om op te nemen zijn notities bijgehouden. De transcripties hebben in de meeste gevallen direct na het interview plaatsgevonden. Het onderzoek hanteert *grounded theory*, wat inhoudt dat methode, dataverzameling en data-analyse en theorievorming sterk verbonden zijn (Bryman, 2011). Het onderzoek kent een inductieve denkwijze, wat betekent dat het doel is om nieuwe theorie te verwezenlijken. Om die reden is gekozen voor een iteratieve aanpak. Dit houdt in dat er constant gekeken is naar de data en de analyse ervan. De vragen in relatief latere interviews zijn naar aanleiding van de relatief vroeg afgenomen interviews aangepast of weggelaten. Ook zijn er bepaalde vragen bijgekomen. Dit proces voltrok zich op basis van de gegeven informatie van de respondenten en met de literatuur in het achterhoofd.

4.7 Ethische verantwoording

Bij het onderzoek zijn er direct eenduidige ethische kwesties op te noemen. Alle mogelijke ethische bezwaren die bij het onderzoek kunnen ontstaan omtrent het afnemen van interviews zijn geprobeerd te vermijden. Allereerst bestaat het bezwaar dat het interview schadelijk voor participanten kan zijn. Dit kan zowel op psychologisch en geestelijk vlak zijn (Diener and Grandall, 1978). Vooral omdat het vluchtelingen betreft kan het zijn dat het opwekken van de reis de nodige emoties opwekt. De respondenten konden ten alle tijden het interview stoppen wanneer zij dit aangaven. Dit is iets wat van te voren duidelijk gemaakt is. Ook is kenbaar gemaakt dat het niet verplicht was om vragen te beantwoorden wanneer de respondent dit niet wilde. Het tweede punt is het gebrek aan *informed consent* (Bryman, 2011). Van tevoren is duidelijk aangegeven aan de respondenten dat zij meedoen aan een onderzoek voor een bachelorscriptie. Er is duidelijk gemaakt dat de onderzoeker verantwoordelijk is voor zowel de interviews, alsmede het eindproduct. Deelname is dan ook volledig op vrijwillige basis. Het derde aspect, de invasie van privacy, wordt hiermee aangesneden (Bryman, 2011). Het recht op privacy is een groot recht. Het is daarom dat alle interviews alleen met toestemming van respondenten opgenomen zijn. Vragen zijn zo afgebakend en duidelijk mogelijk opgesteld waardoor de kans op vertekende en/of valse veronderstellingen zo klein mogelijk is. Vooral omdat vluchtelingen in aanvraag van asiel zitten of nog verder willen reizen is het belangrijk om met de gegeven informatie voorzichtig en respectvol om te gaan. Alle afgenomen

interviews (zowel uitgeschreven als geluidsfragmenten) zullen ten alle tijden in het bezit van de onderzoeker blijven.

Tenslotte zullen de respondenten de mogelijkheid hebben een samenvatting via de mail te ontvangen. Hiermee wordt hen de mogelijkheid geboden om van het onderzoek gebruik te maken. Respondenten konden op ieder moment middels een e-mailadres en/of telefoon contact opnemen na het afnemen van een interview.

5. Resultaten

De resultaten van de interviews zullen ingedeeld worden in de drie fases van het vluchttraject: de preflight, flight en resettlement-fase. Tijdens de analyse is gebleken dat deze drie fasen de kern van het onderzoek op de beste wijze vertegenwoordigen.

5.1 Onderzoeksproces

Het werven van respondenten is gegaan via het uitvoeren van vrijwilligerswerk op de noodopvang voor vluchtelingen aan de Havenstraat 6 te Amsterdam. Allereerst is er gekeken naar de optie om vluchtelingen te interviewen die aankwamen op het Centraal Station van Amsterdam. Het zwaarste wegende argument om dit niet te doen was dat voorkomen diende te worden dat vluchtelingen voor hun gevoel werden ondervraagd in een benarde, onbekende en angstige omgeving. Tevens zou het interviewen op een dergelijk moment tot wantrouwen en onvolledige antwoorden kunnen leiden. Door Nederlands les te geven op de Havenstraat, waarmee werd begonnen op 18 oktober 2015, is er een persoonlijke band ontstaan met de vluchtelingen. In eerste instantie is er iedere dag lesgegeven voor anderhalve maand. De lessen varieerden van een uur tot twee uur. Na anderhalve maand is er gekozen om minder vaak les te geven (gemiddeld 2 keer per week). De lessen hebben ertoe geleid dat er een vertrouwensband is opgebouwd met de vluchtelingen op de Havenstraat. Ze wilden daarom veelal volledige en eerlijke antwoorden geven op de vragen. Bovendien zijn de respondenten in hun eigen omgeving geïnterviewd. Het lesgeven hielp ook om te beoordelen welke respondenten mogelijk mee wilden werken, welke goed genoeg Engels konden en waar zij vandaan kwamen.

De Havenstraat 6 te Amsterdam is een voormalige strafgevangenis uit 1890 (zie bijlage, foto 1, 2 en 3). In 1940, tijdens de Duitse bezetting, is deze omgedoopt tot een Huis van Bewaring (Gemeente Amsterdam, z.j.). Na verschillende heropeningen en sluitingen is de gevangenis in 2013 gesloten. Het gebouw heeft daarna als opvangcentrum gediend voor de uitgeprocedeerde asielzoekers uit de vluchtkerk (AT5, 2013). Nu dient het gebouw voor ongeveer 250 vluchtelingen uit Syrië, Irak, Iran, Afghanistan, Pakistan, Eritrea, Soedan, Albanië en Kosovo. Officieel wordt de Havenstraat als een noodopvang gezien, wat betekent dat vluchtelingen na zeven dagen verder moeten naar een definitieve opvang. Echter is het merendeel van de huidige bewoners er al minstens vier maanden. De leefomstandigheden zijn sober, maar toereikend. Het gebouw heeft vier vleugels met elk zestig kamers. De

vluchtelingen slapen met een of twee mensen in een kamer. De kamers hebben een eigen toilet en wastafel. Sanitaire voorzieningen zijn aan de uiteindes van de vleugels. De deuren kunnen niet op slot. Er is een gezamenlijke eetruimte, sportruimte, een buitenruimte om te roken, gebedsruimte, medische post en een klaslokaal. Het Leger des Heils verzorgt bed, bad en brood. De opvang richt zich uitsluitend op geregistreerde mannen. Er zijn 24 uur per dag gemiddeld vijf beveiligers aanwezig (officieel één beveiligers per vijftig vluchtelingen). Het Rode Kruis is aanwezig voor medische zorg aan de vluchtelingen. Voor overige activiteiten en voorzieningen is er een grote groep vrijwilligers die voornamelijk via Facebook opereert (zie ook bijlage, foto 5).

Alle 15 interviews zijn afgenomen met mannen die woonachtig zijn op de Havenstraat. Twee interviews zijn niet afgenomen op de Havenstraat zelf maar tijdens een wandeling in de omgeving. Slechts een van de vijftien interviews is afgenomen met een vertaler. Van dat interview is de respondent zelf naar mij toegekomen omdat hij graag zijn verhaal wilde delen. De andere veertien interviews vonden, op een tijdelijke onderbreking na, in een een-op-een omgeving plaats. Hierdoor zijn de antwoorden niet gekleurd door de aanwezigheid van anderen of door communicatiefouten van een vertaler. Mogelijk zijn de afgenomen interviews door taalbarrières niet volledig of deels verkeerd geïnterpreteerd. Door respondenten te kiezen die Engels konden spreken is dit zo veel mogelijk geprobeerd te voorkomen. Echter kan niet uitgesloten worden dat sommige antwoorden mogelijk anders waren geweest wanneer dit in de eigen taal gevraagd en beantwoord was.

Het kortste interview duurde 22 minuten, het langste interview 91 minuten. De meeste interviews duurden tussen de drie en vijf kwartier. Van de vijftien interviews zijn er twaalf opgenomen. De overige drie respondenten wilden dit niet. De reden hiervoor was dat ze hun antwoorden als persoonlijk, vertrouwelijk en mogelijk gevaarlijk achtten (zie hoofdstuk 5.3 voor verdere toelichting). De twaalf respondenten die wel toestemming verleenden om opgenomen te worden, hebben wel duidelijk laten weten dat de audio-opname alleen voor dit onderzoek gebruikt mocht worden. Hierbij gaven ze aan dat ze alleen voor dit onderzoek geïnterviewd wilden worden. Een onderlinge vertrouwensband was noodzakelijk om de meeste respondenten bereid te vinden om geïnterviewd te worden. Bij elk interview is van tevoren gezegd dat indien vragen te persoonlijk waren, deze niet beantwoord hoefden

te worden. Bij enkele interviews zijn bepaalde vragen niet beantwoord of werd er tijdens de beantwoording van de vraag verzocht om naar de volgende vraag te gaan. Bij één van de interviews werd na twintig minuten aangegeven dat het te persoonlijk werd en is verzocht het interview stop te zetten. Na een korte onderbreking zijn er alsnog een aantal resterende vragen beantwoord.

De respondentengroep bestaat uit vijftien mannen, met leeftijden variërend tussen de 17 en 42 jaar. Er zijn zes verschillende landen van herkomst, namelijk: Afghanistan, Albanië, Eritrea, Iran, Irak en Syrië. Acht respondenten komen uit Syrië, drie respondenten komen uit Irak en van de overige landen is er één uit ieder land (zie in bijlage, tabel 1 voor weergave en zie kaart 2 t/m 7 voor een demografische schets). Om de anonimiteit te waarborgen wordt er gebruik gemaakt van pseudoniemen voor de respondenten. De pseudoniemen zijn volledig willekeurig gekozen (zie bijlage, in tabel 1).

Naast semigestructureerde interviews is er ook participierend geobserveerd. Deze observaties begonnen bij het binnengaan van de noodopvang. Door lijfelijk aanwezig te zijn in het veld kon meer informatie verzameld worden over alledaagse omstandigheden en sociale netwerken. Deze informatie zal voornamelijk gebruikt worden in de resettlement-fase, omdat dit de fase is waarin de respondenten zich op moment van interviewen bevinden.

5.2. Preflight-fase

In deze paragraaf zal er worden ingegaan op de achtergrond van de vluchtelingen, hun afwegingen om te vluchten en de rol die netwerken hierbij spelen. De preflight zal hierbij gekarakteriseerd worden. Verder wordt beschreven hoe het leven van de bootvluchtelingen eruitzag voor het vertrek, welke factoren een rol speelden om te besluiten om te vertrekken, met wie dit besproken werd, met wie (vooral) niet en wat in eerste instantie hun geplande eindstation was.

5.2.1 Achtergronden

De respondenten kennen allerlei verschillende demografische, godsdienstige, culturele, sociale en economische achtergronden (zie in bijlage, kaart 1). Opvallend is dat bijna alle respondenten in steden woonden. Van de vijftien respondenten woonden acht in de hoofdstad (Bagdad, Damascus, Tehran, Kabul en Asmara). Van de overige

zeven woonden de meesten in grote steden. Demografisch gezien is het niet geheel verrassend dat de respondenten voornamelijk uit gebieden komen waar Islamitische Staat (IS) gevestigd is (zie in bijlage, kaart 8). Respondenten die niet in dit gebied woonachtig waren, zijn afkomstig uit Oost-Syrië (Hama, Homs, Latakia en Damascus). In deze regio is tijdens het moment van vluchten een burgeroorlog aan de gang tegen het regime van Bashar Al-Assad. De enige uitzondering in de respondentengroep was Hans, die in Albanië woonde. Hans was woonachtig in een dorp en niet in direct gevaar door oorlog.

Bijna alle respondenten woonden in familiehuizen met de ouders en/of broers en zussen. Zeven respondenten gaven aan dat ze nog bij hun ouders woonden. Dit betreft overwegend de jongere respondenten (tussen de 17 en 27 jaar). Andere respondenten die niet meer bij hun ouders woonden, woonden veelal met familie (broers, neven en ooms) samen. Zo gaven Pieter en Niko aan dat ze samen met hun broer een huis hadden gekocht. Uitzonderingen die niet bij familie woonden zijn mannen die getrouwd zijn en kinderen hebben: Mike, Bashir en Alfred. Zij woonden wel in familiehuizen en in de nabijheid van familie. De overige respondenten woonden in huizen die in eigendom van de familie zijn. Het geeft aan dat de familiebanden zeer sterk zijn. Daarnaast valt het op dat leeftijd een factor lijkt te spelen of de respondenten wel of niet getrouwd zijn. De respondenten die wel getrouwd zijn, zijn gemiddeld ouder vergeleken met de anderen.

Alle respondenten gingen naar school of zijn naar school gegaan in hun thuisland. Op het moment van interviewen mochten de respondenten niet naar school gaan in Nederland omdat zij nog geen verblijfstatus hadden. Het niveau van het Engels van de respondenten varieerde, maar allen waren in staat vragen te verstaan en te beantwoorden. Daarnaast verschilde het onderwijsniveau tussen de respondenten. Uit de respondentengroep zijn negen respondenten naar de universiteit gegaan. Daarvan waren er vier student op het moment dat zij hun thuisland ontvlucht zijn. Hieruit blijkt dat het voornamelijk hoger opgeleide vluchtelingen zijn. Alle respondenten kennen een basisniveau scholing. Ze hebben allen ten minste de middelbare school afgerond en de meeste respondenten zijn verder gaan studeren aan de universiteit. Uitzonderingen hierin zijn respondenten die een eigen bedrijf hebben of direct bij het familiebedrijf zijn gaan werken. Zo had Coco zijn eigen café, Kasper werkte voor het autobedrijf van zijn vader en Alfred werkte bij zijn vaders schilderbedrijf. Alle respondenten, op een aantal jongere respondenten na, hadden een

betaalde baan. Deze banen lopen sterk uiteen (zie in bijlage, tabel 1). Fico (30, Irak) beschrijft treffend hoe dit ervaren wordt: *"I have a couple of jobs, not just one. In Iraq you take any job. I had three different jobs. This is because the working condition and payment is not good in Iraq. Any job is good because it is work"*. Het geeft sterk de norm aan die respondenten gewend zijn. Allen die werken, geven aan dat het lastig is om zeker te zijn van een baan. Hans (21, Albanië) verwoordt dit gevoel als volgt: *"Life is good but poor. You work just for food, clothes and for the bus ticket. You work but you don't have much money left"*. De twee respondenten die niet werkten zijn Oviol en Gijs. Beide respondenten zijn relatief jong (17 en 19 jaar) en gingen naar school toe. In het geval van Gijs (19, Syrië) lijkt het erop dat zijn sociaaleconomische achtergrond er mede voor zorgde dat hij niet hoefde te werken. Gijs komt uit een welvarend gezin en ging naar een privéschool in Lebanon. Hij gaf aan dat zijn vader hem de best mogelijke educatie wilde geven, om hem hiermee een garantie te geven voor een goede baan. Andere (oudere) studenten zoals Uklaat, Willem en Diederik geven juist aan dat werken naast de studie noodzakelijk is om te overleven. Uit het interview van Uklaat (22, Afghanistan) komt zelfs naar voren dat hij van een collega een ticket kreeg naar Turkije. Hij werd op een 'zakenreis' gestuurd, waardoor hij vanuit Istanbul door naar Europa kon. Daarnaast heeft hij ook contactgegevens gekregen van mensen die hem verder konden helpen. Uit het verhaal van Uklaat kan ook worden opgemaakt dat werken de kansen verhoogt om te emigreren of te vluchten. Werken zorgt voor zowel financieel kapitaal als een groter netwerk. Uklaat en Willem zijn beiden tegelijk met collega's gevlucht. Het vergroten van het netwerk lijkt dus een zichtbaar positief effect te hebben op de vluchtkansen.

De financiële situatie waar de vluchtelingen in verkeerden is redelijk verschillend. Dit heeft voornamelijk te maken met het werk dat de respondenten hadden (zie tabel 1, in bijlage) en uit wat voor familie zij kwamen. Alle respondenten hebben geheel of gedeeltelijk de reis bekostigd. Zij gaven aan dat er al voor langere tijd gespaard was voor de reis en dat dit spaargeld mede tot stand kwam door het verkopen van persoonlijke eigendommen als koelkasten, wasmachines en auto's. Uitzondering hierop is Kasper, die halsoverkop moest vertrekken. Verschillende respondenten zoals Bashir, Pieter, Mike en Fico gaven expliciet aan dat economische motieven niet ten grondslag lagen aan hun vertrek. Bashir (33, Syrië) zegt hierover: *"I did not come because I am poor. I did not come here to search for money. I just want freedom"*. In de andere interviews is duidelijk op te merken dat, ondanks dat

sommigen niet veel geld hadden, economische redenen niet het motief waren om te vluchten. Wel geven veel respondenten aan dat het door de oorlog nog moeilijker is geworden om geld te verdienen. Zo beschrijft Alfred (31, Syrië) dat hij door de oorlog weinig schilderklussen meer kreeg. Een aantal respondenten heeft voor de reis ook geld ontvangen van familieleden. Voornamelijk de ouders hebben geld gegeven, zoals in het geval van Willem, Diederik, Gijs, Uklaat en Kasper. Het zijn dus overwegend de jongere vluchtelingen die nog naar school gingen en, in de meeste gevallen, weinig geld hadden. In het volgende hoofdstuk zal verder ingegaan worden op hoe de respondenten tijdens de reis met hun financiële middelen omgingen.

De respondenten zijn overwegend islamitisch. Vele gaven aan dat ze zich verbonden voelen met het islamitisch geloof. Uit de antwoorden komt vaak naar voren dat gedachtegoed, normen en waarden verenigd zijn met het geloof. Een uitspraak van Bashir is hiervan een voorbeeld: *"Our body is holy in the Islamic religion"*. Daarnaast stelden respondenten dat gebieden in regio's in Irak en Syrië sterk gesegregeerd zijn op religieus gebied. Zo beschrijft Nico in zijn interview de verschillende gebieden binnen Irak en de Islamitische stroming die daar de overhand heeft. Bashir (33, Syrië) beschrijft zijn eigen omgeving: *"Actually the city (Latakia) is all Suna (Soennitisch), Assad is from the city bellow Latakia. So all the people from this area belong to Assad's religion, Sjiha (Sjiitisch). We are not free to move or to do anything. Because they (Sjiieten) have everything. We have our own businesses, but we have to give money to them. Because you are Suna, the Assad police treat you like a terrorist. They will kill you direct"*.

Zoals hierboven naar voren komt, zijn er binnen het Islamitische geloof vele verschillende stromingen. Het verschil tussen Soennieten en Sjiieten wordt als grootste verschil genoemd. Het onderlinge verschil is volgens de respondenten marginaal. Toch blijkt het in het land van herkomst een van de voornaamste redenen tot conflict. Drie respondenten gaven aan niet verbonden te zijn met het Islamitische geloof. Een respondent is christelijk (Soccorio), de andere twee voelen zich niet verbonden tot een geloof (Niko en Coco). Niko is homoseksueel, wat volgens het Islamitische geloof verboden is. Hierdoor beschouwt hij zichzelf niet als moslim, al gelooft hij wel in een god. Daarnaast schets Coco (27, Irak) de gevaren die bestaan wanneer er tegen de heersende geloofsovertuiging in gegaan wordt: *"Look I don't have religion. But in Iraq I can't say that. Just my mother knows. [...] Your family writes it in your ID that you are Muslim. But when you are young and you grow up,*

you can think for yourself. You can make your choice. Cause I have mind of myself. When you say that you lived as a Muslim but not anymore there are consequences. In Islamic it means you would have to die".

Zoals aangegeven is een groot deel van de respondenten hun thuisland ontvlucht door onder andere religieuze spanningen. Voorbeelden hiervan zijn machtsop tredens van Soennieten, Sjiieten, Islamitische Staat, de Taliban en andere groeperingen. Dit had met name te maken met het gebrek aan vrijheid die de respondenten ervoeren als onderdeel van een minderheid. Daarnaast zijn ook directe fysieke gevaren aanleiding geweest om weg te gaan uit de regio. In de volgende paragraaf wordt hier dieper op ingegaan.

5.2.2. Afwegingen

Alle respondenten gaven aan dat gedachtes om te vertrekken al langer speelden. Oorlogen in de regio waren de voornaamste reden om te vertrekken. Toch ligt bij alle respondenten een directe aanleiding ten grondslag aan het moment van vertrek. Willem (23) uit Damascus schetst hoe hij zich gedwongen voelde te vluchten: *"So before I left I remember there is a primary school and it was.. it was.. bombed by an airplane. They threw a barrel. It went down in the open space of the school. Yeah.. Some people were in the primary school. It came too close. I was like on the 6th floor. I can clearly see what is going on in the suburbs of these places. So you can see all the smoke.. All the time you have smoke surrounding you".*

Het zijn bewuste momenten waarop respondenten aangeven dat zij besloten om te vertrekken uit hun thuisland. Zo liet Oviol (17, Irak) zien dat zijn huis verwoest werd door een bom (zie foto 7 en 8, in bijlage). In een persoonlijk gesprek met Willem (20 November, 2015) geeft hij ook aan dat vele Syriërs nooit de intentie hebben gehad om daadwerkelijk weg te gaan. Hij geeft aan dat er altijd gedacht werd dat het op een dag beter zou worden en dat einde zou komen aan de oorlog. Uiteindelijk wordt voor eigen veiligheid gekozen en wordt besloten om te vertrekken. Gebeurtenissen die het besluit tot vertrekken versterken hebben vaak te maken met de veranderingen in het land. Dit kan te maken hebben met directe fysieke gevaren van de oorlog, zoals beschietingen in de nabije omgeving. Andere veranderingen hebben te maken met de veranderingen die doorgevoerd worden door het heersende regime. Het valt op dat bijna alle respondenten zeer gelukkig waren in het land van herkomst, voordat er sprake was van onveiligheid. Vele respondenten beschrijven hun leven in

het thuisland als zeer prettig. Pieter (39) beschrijft zijn verbintenis met Syrië: *"My children must be Syrian because they don't belong in another country. That is our life, it is our culture. I have a history for 7000 years before Christ. I am an old man in the land"*. Andere respondenten gebruikten veelal vergelijkingen die zij zien met Amsterdam en hun eigen land of stad van herkomst. Alle respondenten gaven nadrukkelijk aan dat deze gevoelens van voor de oorlog zijn. De situatie is nu veranderd. Zo beschrijft Niko (40, Syrië) de veranderingen die plaatsvonden na de oorlog: *"Life in Syria before the war was no problem for the gay community. It was okay, not bad. I could go to the disco or get coffee. This was before the war. During the war this became a problem. For the government it wasn't allowed before the war, but it was safe. You just keep it to yourself. When you do not make anything grow it's no problem. During the war the problems started"*.

Er zijn twee respondenten bij wie de oorlog en de consequenties hiervan geen reden voor vertrek zijn geweest. Zij komen uit een gebied waar op het moment van vluchten geen oorlog was. Eerdergenoemde Hans komt uit Albanië en is zijn land ontvlucht door een uit de hand gelopen ruzie. Kasper gaf aan dat hij niet kon leven onder het Iraanse regime. Hij legde uit dat zijn vrijheid werd beperkt door het heersende regime. Dit is interessant en tevens kenmerkend voor de meeste respondenten, omdat het voor velen de reden is geweest voor vertrek. Kasper ervoer dit gevoel echter zonder dat er een gewapend conflict aan voorafging.

De afweging van de respondenten om te vertrekken uit het land van herkomst is in alle gevallen samen met de familie gemaakt. Hierin waren vooral de ouders van groot belang. De ouders dienden voornamelijk als steun en raad. In de gevallen van getrouwde respondenten (Alfred, Bashir, Mike en Soccorio) waren de vrouwen de bepalende factor. Respondenten geven aan dat het vertrek met de familie is besloten of dat de familie er over ingelicht is. Een aantal respondenten is samen met mannelijke familieleden of vrienden gaan reizen. Het was opvallend dat geen van allen vluchtten met vrouwelijke familieleden of vrienden. Ook zijn geen van de respondenten met kinderen gaan reizen. Bashir (33, Syrië) legt uit waarom dit is: *"...only men under 16 and above 60 live in Latakia. All other men left the city. You can check on internet about the men of Latakia. All the guys move out from Latakia because they want us to serve in Assad's military. We don't want to serve them"*. Het is een verklaring waarom er voornamelijk mannen (alleen) afreizen naar Europa.

Vrouwen zijn relatief veilig. Zij worden minder lastig gevallen door de machthebbers in de regio. Uklaat (22, Afghanistan) legt uit dat zijn zusje in staat was om naar school te gaan, terwijl hij in dezelfde bus aangehouden werd. Andere redenen om niet met vrouwen en/of kinderen te reizen die naar voren komen zijn: de risico's van de tocht en de kosten ervan (zie volgende hoofdstuk).

Dat vooral met familie de vlucht besproken wordt, komt enerzijds omdat de respondenten samen met familie wonen of in de nabijheid van de familie, anderzijds komt het omdat de familie de enige is die zij vertrouwen. Voornamelijk in persoonlijke communicatie met respondenten geven zij dit aan. Het regime in Irak, Syrië en Iran probeert controle uit te oefenen op zijn inwoners. Respondenten geven aan dat veel mensen als spionnen werkzaam zijn voor het regime. Hierdoor is het gevaarlijk om bepaalde ideeën, meningen en plannen te delen. Consequenties hiervan zijn martelingen en gevangenisstraffen. Op de vraag of ook vrienden verteld wordt over het naderende vertrek zegt Coco (27, Irak): *"The last day when I was in Iraq I told people. It is problematic cause when people know you are leaving it can be dangerous. I stayed at home for two weeks cause I was afraid to go to work. When I heard a car behind me I was so afraid. It is a tough situation. When I remember that, I don't know what I feel. I am still afraid. Can you imagine that? I am still afraid. It is scary that at any moment you can lose your life. How can you live with that... I am young and I want to live!"*

Veel respondenten schetsen ditzelfde beeld. Bus en-vliegtickets om het land uit te gaan naar Turkije of Libanon worden vaak van tevoren gekocht, zodat een vertrek niet opvalt. Oviol zegt hierover: *" My father got a ticket for the bus. We waited for 10 days. And then we left"*. Het maakt duidelijk dat, ondanks dat vrienden het netwerk verbreden en daarmee een vlucht gemakkelijker mogelijk kunnen maken, zij de vlucht ook juist kunnen verstoren. Vriendschappen kunnen in de preflight gevaarlijk zijn wanneer bijvoorbeeld (te-)veel informatie gedeeld wordt. Hieruit kan wantrouwen ten opzichte van vrienden, kennissen en landgenoten ontstaan. Hier wordt op teruggekomen in de paragraaf over resettlement (5.3).

5.2.3 Keuze van land

De respondenten hebben op verschillende manieren informatie verworven over de plek waar men heen wilde gaan. Uit de interviews met de bootvluchtelingen is gebleken dat familie, vrienden en de media mede bepalend zijn geweest voor de

informatievoorziening van de (van tevoren gekozen) eindbestemming. In eerste instantie wilden alle respondenten in eigen land blijven. Velen hebben eerst korte tijd bij vrienden of familie gewoond in andere delen van het land omdat, zoals ook in de vorige paragraaf naar voren is gekomen, men altijd de gedachte had dat de oorlog binnen afzienbare tijd afgelopen zou zijn. Om die reden probeerden ze dan ook niet al te ver weg te vluchten; men kon zo gemakkelijk weer terugkeren. Veel vluchtelingen probeerden daarom Noord-Irak (Koerdistan) in te komen. Het was daar relatief veilig. Fico (30) geeft echter aan dat er veel discriminatie is binnen Irak: *"Only if you have friends or relatives in Kurdistan you can enter. Your friend has to come to the boarder and say: I know this person. But a lot of people don't have anybody in the north. They have to go back to Mosul. Go back home, to the warzone"*.

Zes respondenten, uit Irak, Syrië en Iran, gaven aan dat zij geprobeerd hebben om naar Koerdistan te gaan. Allen zijn slechts tijdelijk gebleven, hetgeen mede te maken had met de manier waarop zij daar behandeld werden. Opvallend is dat alle respondenten (behalve Hans, omdat hij uit Albanië kwam) via Turkije zijn gereisd. Velen zijn met het vliegtuig of de bus naar Turkije gegaan omdat dat het enige land is waar geen visum voor nodig was. Het is tegelijkertijd de snelste manier om Europa te bereiken. Hierover meer in het volgende hoofdstuk.

Op de vraag waar in Europa de respondenten in eerste instantie naartoe wilden gaan, verschilden de antwoorden. De respondenten geven aan dat zij verschillende landen op het oog hadden. Een grote meerderheid van de respondenten geeft aan dat Nederland tot een van deze landen behoorde. Andere landen waar de respondenten naar toe wilden gaan waren Zweden, Finland, Noorwegen en Duitsland. De reden waarom deze landen gekozen werden zal nu besproken worden.

Vijf respondenten geven expliciet aan dat ze naar Nederland wilden gaan. Dit zijn Oviol, Mike, Achmed, Bashir en Gijs. Het is interessant omdat drie respondenten hiervan getrouwd zijn en kinderen hebben. Alle drie geven aan dat ze, via internet en van vrienden te horen gekregen hebben, dat de educatie in Nederland goed is en de kansen op gezinshereniging groot zijn. Het antwoord van Mike (42, Syrië) geeft dit goed weer: *"I decided to go to Netherlands because it is a safe place. And I read on Facebook that Dutch people are good. The government of Netherlands take care of the children and supports schooling"*. Daarnaast zijn de andere twee respondenten jong. Oviol (17, Irak) is met zijn vader gaan reizen en zat nog op de middelbare

school. Dit is een mogelijke verklaring voor de vader van Oviol om naar Nederland te vluchten. Respondent Gijs (19, Syrië) was ook nog bezig met zijn school en heeft de instructie gekregen van zijn vader om naar Nederland te vluchten. Het lijkt er op dat dit ook mede te maken had met de sociale voorzieningen in Nederland.

Een aantal respondenten gaven aan dat ze over Duitsland, Nederland, Noorwegen, Finland, England en Zweden goede verhalen hoorden en veel informatie gelezen hebben. De informatie zelf werd voornamelijk verworven via familie, vrienden en het internet van mensen die al in Europa waren. In de eerste paragraaf is naar voren gekomen dat familie betrokken wordt bij de afweging om te vertrekken. Alle respondenten gaven aan dat de familie, en voornamelijk de ouders en vrouwen, betrokken werden tijdens het plannen van de reis. Zij worden zowel ingelicht als dat mede de beslissing ermee genomen wordt. Het is daarom niet verassend dat een groot deel van de informatie via de familie gaat. Het zijn sterke banden waarin veel vertrouwen heerst en waar informatie makkelijk gedeeld wordt. Daarnaast is de informatie te vertrouwen omdat het van een familielid af komt. Toch geven er een aantal respondenten aan dat ook zwakkere bindingen invloed hadden op de keuze om naar een land te vluchten. Vrienden die bruikbare en beslissende informatie gaven woonden wel in het buitenland. Zo geeft Alfred (31, Syrië) aan dat hij via een vriend in Turkije hoorde over de warme ontvangst in Nederland. Bashir en Mike hebben meerdere vrienden (ook vluchtelingen) die in Zweden, Duitsland en Noorwegen wonen. Via deze vrienden hebben zij over Nederland te horen gekregen. Respondenten Hans en Kasper wilden naar England gaan omdat zij hier vrienden hadden. Soccorio (38) uit Eritrea zegt hierover:

[...] You cannot choose. The information makes you chose the country. I have a friend from Eritrea that lives here (Nederland) for 25 years. They gave me information about the country. So I knew Holland before coming. I go to Holland or otherwise Sweden. But you don't have sure information or if you can go there. Just wishes”.

Het is interessant dat nog relatief veel informatie van vrienden afkomt. In de vorige paragraaf kwam namelijk sterk naar voren dat vrienden gewantrouwd worden. Het geeft aan dat een groot (zwak) netwerk in het buitenland bijdraagt aan bruikbare informatie in het vluchtproces. Daarnaast wordt er ook veel informatie via het internet vergaard. Via websites wordt er gezocht naar bruikbare informatie over Europese landen. Hierin zoeken de respondenten naar landen waar ze makkelijk een

verblijfsvergunning kunnen krijgen, waar veel werk is, waar de overheid integratie bevordert en waar de kwaliteit van het onderwijs goed is. Naast websites blijken de respondenten Bashir, Mike, Uklaat, Willem en Oviol ook via Facebookgroepen hun informatie te krijgen. Uklaat (22, Afghanistan) geeft aan dat op Facebook verhalen staan over de ontvangst en beleid van verschillende Europese landen. Deze verhalen zijn zelf door vluchtelingen geschreven. Deze informatie werd door de respondenten gebruikt om te beoordelen naar welke landen zij wilden gaan. Het is interessant dat voor een aantal respondenten de informatie op het internet van doorslaggevend belang is. Het zijn namelijk grote digitale netwerken waarin weinig controle is op de juistheid van informatie. Voornamelijk is het verwonderlijk dat essentiële besluiten, zoals het kiezen van een land om naar te vluchten, gebaseerd zijn op deze netwerken. Respondenten die niet expliciet een land in gedachten hadden, hebben hun keuze laten bepalen door verhalen onderweg en het gevoel dat zij van een land kregen. Hierover meer in het volgende hoofdstuk.

In het huidige hoofdstuk is ingegaan op de achtergrond en de afwegingen van bootvluchtelingen om te vluchten en de rol die netwerken hierbij spelen. Dit hoofdstuk heeft de preflight-fase geprobeerd te omschrijven. Het is lastig om een algemene beschrijving te geven van de achtergronden van de bootvluchtelingen. Het valt op dat de respondenten zeer verschillende demografische, godsdienstige, culturele, sociale en economische achtergronden hebben. Sterke (familiare) banden lijken in alle gevallen zeer belangrijk. Niet alleen woonden zij veelal samen of nabij familie, ook de keuze om te vertrekken werd met de familie besproken. Contact vond voornamelijk plaats in de vorm van vrijwillige persoonlijke relaties. De oorlog en de consequenties ervan zijn voor bijna alle respondenten hoofdzakelijk de reden geweest om te vluchten uit het land van herkomst. De consequenties uitten zich in zowel fysieke, mentale als in politieke vormen. Fysieke consequenties hebben te maken met directe gevaren, zoals aanslagen. De angst voor het eigen leven en het leven van familieleden, voortkomend uit het conflict, kunnen worden beschouwd als mentale consequenties. Politieke consequenties zijn consequenties die voortkomen uit onderdrukking door de overheid en andere machthebbende groeperingen in de regio. De meeste respondent voelden zich niet vrij in het uitvoeren van dagelijkse activiteiten. Een laatste opvallend kenmerk is het wantrouwen richting vrienden en kennissen. Er werd weinig gecommuniceerd met vrienden en kennissen in eigen land

wanneer het ging om politieke onderwerpen en de plannen om te vertrekken. Onpersoonlijke relaties werden bovendien veelal vermeden. Vrienden in het buitenland bleken echter van groot belang bij de keuze om naar een land te vluchten. Daarnaast hebben verhalen op Facebook ook noemenswaardige invloed op de keuze. Veel digitaal kapitaal blijkt de potentiële mogelijkheden te vergroten. Het internet, bestaande uit grote sociale netwerken met zwakke bindingen, blijkt van grote waarde te kunnen zijn voor de informatievoorziening en de keuze voor een land. Het is interessant dat er een verschil lijkt te zijn in zwakke bindingen tussen de fysieke omgeving en de bindingen daarbuiten, zoals in het buitenland en op internet. Financieel kapitaal kan als essentieel aspect worden gezien voor het vluchten in de preflight-fase, omdat alle benodigde financiële middelen gedurende deze fase verzameld dienen te worden. Smokkelaars zijn tijdens de preflight geen onderwerp van gesprek. Dit komt mogelijk doordat het onvrijwillige en niet-noodzakelijke relaties betreft. In het volgende hoofdstuk zal verder worden ingegaan op de vluchtfase, waarin de rol van mensensmokkelaars groot is.

5.3 Flight-fase

Dit hoofdstuk heeft betrekking op de vlucht van bootvluchtelingen en de rol die netwerken hierbij spelen. Er zal getracht worden om de vlucht te analyseren en besproken worden hoe de respondenten hun reis aanpakten, waarom ze via bepaalde landen reisden, waar ze informatie vandaan kregen, wat de invloed was van digitale en financiële middelen en hoe ze uiteindelijk in Nederland eindigden.

5.3.1 "Everybody wants to go to Europe"

De meeste respondenten zijn gedwongen om te vertrekken uit hun huis. Toch hebben zij allemaal hun reis bewust voorbereid; ze zagen het gevaar steeds dichterbij komen en hadden daarom tijd om plannen te maken om te vertrekken. Veel respondenten hadden een of meerdere bestemmingen in gedachten. Een aantal respondenten heeft geprobeerd om in Turkije te blijven. In dat land had men geen uitzicht op een definitieve verblijfsstatus, maar mochten ze er als tijdelijke bewoners wel werken. Turkije was daarom een interessant land: men zou op ieder moment weer gemakkelijk kunnen terugkeren en ondertussen toch geld kunnen verdienen. Respondent Willem (23, Syrië) gaf uitleg over hoe het werkt in Turkije: *"So I couldn't study. I couldn't*

have a stable life. [...] The government always says we are a guest. They don't have a definition of guest. What kind of guest? We can't do anything. They don't support learning their language. They don't support how to blend in with the community. There are classes about how our traditions and Dutch traditions blend in. They (Turkey) don't have. We are not promised to being resettled in Turkey. At any time you could get send back to Syria if something bad happened there. [...] In Turkey you can work any job. You can work without paper or something....".

Veel respondenten bevestigen deze uitspraak. Vooral zij die in Turkije wilden blijven merkten op dat ze niet welkom waren. Ze konden er weliswaar werken, maar werden niet geaccepteerd. Daarnaast zouden zij altijd gezien worden als gasten. Ook ervoeren zij veel discriminatie, wat voor de meesten een reden is geweest om zich niet te vestigen in Turkije. Gevolg was de oversteek naar Europa.

5.3.2 Oversteek

De reden dat de huidige stroom vluchtelingen bootvluchtelingen genoemd wordt is dat vele vluchtelingen met de boot zijn gekomen. De boottocht begint in de meeste gevallen in Turkije (in Istanbul of Izmir) en gaat via de Turkse en Griekse eilanden naar het vasteland (zie bijlage, kaart 1 voor schematische weergave). Alle respondenten op Hans na hebben deze tocht meegemaakt. Zij zijn naar Istanbul of Izmir gegaan voor een (deels) illegale boottocht.

Door de respondenten werd aangegeven dat dit deel van de tocht bekend was voor vertrek. Allemaal gaven ze aan dat er veel informatie over de tocht is. Deze informatie kwam van televisie, vrienden, internet en van mensen onderweg. Omdat dat de tocht zo vaak op het nieuws kwam, was het enigszins bekend welke route genomen moest worden om in Europa te komen. Ook wonnen er een aantal informatie in van vrienden die de tocht al hadden meegemaakt. Vijf respondenten gaven aan dat ze via Facebookgroepen verhalen opgezocht hebben omtrent de beste en snelste manier om Europa binnen te komen. Toch waren zij zich bewust van de (on-)bruikbaarheid van deze verhalen. Willem (23, Syrië) vertelt hierover: *"[...] it differs maybe every day or every week. They are just telling their stories for telling them. Like here if the police blocks an area.. how could I know how to go next"*. De verhalen op Facebook werden gebruikt als voorbeelden en mogelijk ook ter motivatie en inspiratie. Velen gaven aan dat de situatie van dag tot dag verschilt. Het kan daardoor zijn dat bepaalde grenzen open of dicht zijn en dus de verhalen op Facebook niet meer

bruikbaar zijn. Tenslotte wordt er veel informatie onderweg gedeeld.

Bootvluchtelingen reizen veelal in grote groepen, omdat ze met bussen, treinen en boten vervoerd worden. Bij de kampen langs grenzen en bij bus en treinhalttes werd veel informatie uitgewisseld. Zowel door medevluchtelingen als door hulpverleners en bewoners van het land.

De oversteek per boot ging voor alle respondenten (behalve Hans) vanaf Istanbul of Izmir. Per boot ging men naar het Griekse eiland Lesbos. Vanaf het plaatsje Mytilene ging er een groot schip naar Athene of Thessaloniki. Het meest riskante stuk was de illegale tocht van de Turkse kust naar Lesbos. Zonder een geldig visum was het onmogelijk om Griekenland binnen te komen. Omdat het een illegale reis betreft, zijn er vele mensensmokkelaars die de tocht faciliteren. De kosten van deze tocht variëren van 1200 tot 2500 euro. Alle respondenten hebben gebruikgemaakt van smokkelaars. Twee ervan gaven aan dat ze via vrienden een nummer hebben gekregen van een smokkelaar. De andere respondenten hebben zelf smokkelaars gevonden of zijn benaderd door smokkelaars. Bashir (33, Syrië) geeft aan hoe dat ging: *When you reach Izmir you will see a lot of traffickers who take you on rubber boats. When you are there they know you are Syrian and that you want to go. He will talk to you directly. He says: "you want to go? I have rubber boat. You pay me cash money". You sit in cafe or in a park and he comes to you*".

De mensensmokkelaars zijn essentieel voor de overtocht naar Europa. Het zijn onvrijwillige (betaalde) relaties, die noodzakelijk zijn om te kunnen vluchten naar het Europese vaste land. Velen gaven aan de smokkelaars te haten. De prijs die betaald moest worden was hoog en ook werd men in groot gevaar gebracht: zo veel mogelijk mensen werden op een kleine rubberboot gezet. Deze bootjes moesten wild water trotseren en moesten bovendien buiten de radar van de constant patrouillerende kustwacht blijven.

Bovenstaande kenmerkt de mensensmokkelaar als sturend type; er was weinig tot geen controle vanuit de respondenten. In veel gevallen werden de boten bestuurd door een onervaren kapitein of zelfs door een bootvluchteling zelf. Kasper (27, Iran) geeft aan dat hij tot kapitein werd benoemd, terwijl hij nog nooit een boot had gevaren. Er zaten 75 mensen aan boord waar hij verantwoordelijk voor was. Daarnaast was er een militaire boot die om hen heen voer en golven maakte. Veel respondenten herkenden zich in dit verhaal. Geen van allen weet de reden achter deze opmerkelijke en vooral gevaarlijke opzet. Coco (27, Irak) schetst zijn tocht: *"The boat*

was 9 meters long and 2 meters wide and had 53 people on board. It was completely full. The whole trip I was sitting like a sardine, all 4 hours. I didn't feel my legs anymore. When we arrived I cried because I had so much pain [...] But I was so happy. You can't imagine how the boat ride is. It was scary, small and had so many people on it. Women were crying and children were scared. It was horrible. [...] When you go with the trafficker, he will call the other one. When we arrive to land his friend is waiting for you. We were with hundred people or sometimes even with 500 from Syria, Iraq and Afghanistan”.

Eenmaal aangekomen in Griekenland werden de bootvluchtelingen opgevangen door andere smokkelaars. Deze stonden hen vaak aan de kust of in de steden van aankomst (Athene en Thessaloniki) op te wachten. In grote groepen gingen de respondenten vervolgens verder. De keuze om niet in Griekenland te blijven had voor velen te maken met de slechte manier waarop zij behandeld werden en de verhalen hierover die zij kenden van anderen. Soccorio (38, Eritrea), die langere tijd in Griekenland gebleven is, vertelt hierover: *"Very difficult country. [...] They don't give resident papers. I wanted to be a resident; I just need a peace place. I don't need money; I just need a small job to live. [...] In Greece it is hopeless. People who are there for 12 or 18 years and they don't have papers. They give only 3 months visa. They renew that. People live likes this 20 or 30 years. So if you are new it is hopeless".*

Alle respondenten zijn via Macedonië, Servië en Hongarije Europa ingetrokken. Met name in dit laatste land werd men slecht behandeld. Het Rode Kruis begeleidde de bootvluchtelingen bij de grenscontroles. Ze werden vervolgens op bussen en treinen gezet om verder Europa in te gaan. De bus- en treinritten kostten tussen de twintig en dertig euro en werden door de overheden verzorgd. Bashir (33, Syrië) legt goed uit hoe de rit ervaren werd. Hierin komen de verschillende manieren van reizen aan bod: *"When we reach Serbia the police was also waiting for us. Same situation as in Greece: Red Cross on the road with water and apples. And they say: go! When you reach Serbia you give fingerprints. You have to wait in long lines. If you have money you can travel direct, otherwise you have to stay with the group. This group will be left in the camps to leave together. I have money so I go to a village in Serbia. I met a guy who took me to another place. We hired one big bus with a lot of people. He takes us but the driver was afraid. For example: this road takes 5 hours,*

he takes 8 hours. He is calling someone on the way: "is there police?" Yes he was very nervous".

Een laatste factor die een belangrijke rol speelde tijdens de reis is financiële middelen. Zoals Bashir hierboven schetst heeft het al dan niet hebben van geld invloed op de tocht. Zo kan er makkelijker en veiliger gereisd worden op het moment dat er meer financieel kapitaal beschikbaar is. Het verhaal van Soccorio bevestigt dit. Op een zeker moment is Soccorio vast komen te zitten in Hongarije. Na een aantal keer geprobeerd te hebben om via andere routes richting Noord-Europa te trekken, betaalde hij smokkelaars vijfhonderd euro. Hij bleek ineens wel zonder moeite verder te kunnen reizen. De smokkelaars opereerden via het kamp en werkten samen met de beveiliging. Vanuit het kamp werden illegale autoritten georganiseerd. Opvallend is dat alle typen van mensensmokkel naar voren komen. Vluchtelingen hebben meerdere smokkelaars nodig omdat zij in stukken reizen. Ze hebben in sommige gevallen veel controle (voortkomende uit beschikbare financiële middelen) en in sommige gevallen nauwelijks tot geen controle op de reis.

Vier respondenten gaven aan financieel geholpen te zijn onderweg. Twee respondenten hebben vanuit hun thuisland geld toegestuurd gekregen van ouders om verder te kunnen reizen. Het geld werd via banken overgemaakt en opgehaald. De andere twee respondenten zeiden bestolen te zijn onderweg. Fico is beroofd tijdens de boottocht en Oviol is met zijn vader beroofd door de Hongaarse politie. Van verschillende mensen onderweg hebben zij eten en geld ontvangen; zowel medevluchtelingen als inwoners van het land. Fico (30, Irak) legt uit hoe dat ging: *"People gave me bread cause I don't have anything. I slept on the street. One man from Syria helped me. He gave me a ticket and called my father to say I am okay. I didn't have a charger for my phone anymore cause my bag was stolen"*. Uit het verhaal van Fico blijkt dat vluchtelingen onderling voor elkaar zorgen, op financieel, fysiek en mentaal gebied. Onderweg was er een sterk gevoel van saamhorigheid en probeerde men elkaar te helpen waar nodig: een aantal van hen heeft tijdens voettochten families geholpen door het dragen van hun kinderen.

Alle respondenten gaven aan dat ze zich pas in Oostenrijk echt veilig voelden. In Oostenrijk werden bootvluchtelingen verwelkomd en werd hen gevraagd of ze in het land wilden blijven. Ondanks dat alle vluchtelingen zich er veilig voelden, bleven er slechts weinig. De respondenten stelden dat ze het land niet kenden en dat ze een andere eindbestemming in gedachte hadden. In de volgende paragraaf wordt hierop

teruggekomen. In deze paragraaf zal ook besproken worden hoe de respondenten uiteindelijk in Nederland eindigden.

5.3.3 Volgende halte: Amsterdam Centraal

Van de vijftien respondenten hadden er vijf expliciet aangegeven naar Nederland toe te willen gaan. Daarnaast waren er drie anderen die aangaven dat Nederland een van de landen was die hun voorkeur had. Drie respondenten wilden naar Duitsland gaan, maar hebben daar eenmaal aangekomen besloten om verder te gaan. Van de overige respondenten hebben twee onderweg besloten, in overleg met andere vluchtelingen, om naar Nederland toe te gaan. De laatste twee zijn in Nederland terechtgekomen zonder dat zij dit wilden. Een daarvan heeft besloten om zich hier definitief te vestigen, de ander zou graag verder willen naar England. In deze paragraaf zal de laatste fase van de vlucht besproken worden.

De vijf respondenten die expliciet naar Nederland wilden gaan hebben ten alle tijden de gedachte gehad om zich in Nederland te vestigen. Zij gaven aan dat ze niet naar andere landen hebben gekeken om zich daar te vestigen. Mike hierover: *"I want to come to the Netherlands and not to other countries"*. Tijdens de reis is continu gezocht naar manieren om naar Nederland te reizen. Zo legt Gijs (Syrië) uit dat hij zijn telefoon gebruikt heeft, bijvoorbeeld om op Facebook naar voorbeelden te kijken en met GPS de routes bekeken. Bashir heeft voor de route een kaart van Europa gebruikt op zijn telefoon (zij bijlage, foto 9).

De drie respondenten die aangaven dat ze een aantal landen in gedachte hadden, waaronder Nederland, hebben dit tijdens de reis besloten. Twee respondenten (Soccorio en Pieter) twijfelden tussen Nederland en Zweden. De respondenten gaven aan dat ze tijdens de reis informatie ontvingen over de twee landen. De uiteindelijke beslissing om naar Nederland te gaan kwam doordat ze hoorden dat het koud was in Zweden. Respondent Niko (40, Syrië) gaf aan dat hij naar Zweden, België, Duitsland, Noorwegen, Denemarken of Nederland wilde gaan. Niko: *"First I go to Sweden. When I arrived in Sweden I changed my mind: I go to Norway. When I am in Norway I want to go back. I want to go to Belgium. But not enter. I change my mind to Nederland"*. De tocht van Niko is interessant te noemen omdat hij tijdens zijn reis langs alle landen is gegaan. Hij heeft hierdoor steeds de afweging kunnen maken of hij in het desbetreffende land wilde blijven of niet.

Drie respondenten wilden in eerste instantie naar Duitsland toe. Zij hadden goede verhalen over het land gehoord. Dit ging voornamelijk over de warme verwelkoming en het soepele immigratiebeleid. Alle drie de respondenten zijn naar Duitsland toe gegaan. Twee gaven aan dat ze zich in Duitsland niet fijn voelden. Fico beschrijft dit als volgt: *"You come in this room and can't breath. [...] Then you come in the room of my friend and say: wauw here is good. I want to be here. Just like that"*. Waar sommige respondenten heel bewust het land uitkiezen waar ze naartoe willen gaan, laten andere respondenten juist hun keuze bepalen door het gevoel dat ze bij een land hebben.

Willem (23, Syrië) zegt dat de keuze desondanks niet altijd zelf gemaakt kan worden: *"The decision is not so clear. Not so smart when we decide, because we just have to go in the beginning. Even now I have problem I might be sent to Germany. Even though I choose here.. we are not free to choose a land to settle in. We have not reached that. Some Syrians might, they are business man. They don't ask for asylum. They don't need it"*. Het geeft aan dat vluchtelingen niet compleet vrij zijn in de keuze voor een land. Dit komt enerzijds door (het gebrek aan) financiële middelen en anderzijds door het gevoerde beleid. Sommige respondenten hebben in bepaalde landen vingerafdrukken moeten afgeven, waardoor zij kunnen worden overgedragen aan andere Europese landen. Willem gaf in een persoonlijke gesprek aan (25 oktober, 2015) dat een vriend van hem uiteindelijk van Nederland naar Duitsland is gestuurd.

Uklaat (22, Afghanistan) en Coco (27, Irak) hebben pas tijdens de reis besloten om naar Nederland te gaan. Gedurende deze reis hebben ze met verschillende mensen gesproken en zijn ze, door verhalen van medevluchtelingen, overtuigd geraakt om naar Nederland te gaan.

De twee respondenten die aangaven dat ze niet naar Nederland wilden gaan zijn Kasper en Hans. Beide respondenten wilden naar England gaan, omdat daar vrienden van hen wonen. Kasper (27, Iran) is naar Calais gegaan om vanuit daar de boot te nemen. Hij vertelde dat hij daar de meest afschuwelijke dingen zag. In de bossen nabij de havens waren grote tentenkampen opgezet. Sommigen woonden al zes tot zeven maanden in deze kampen. Mensen hadden er al dagen niet gegeten en er werden zelfs kinderen geboren in het bos. Kasper is hier benaderd door smokkelaars om naar England te gaan. Die vroegen hier vijfduizend pond voor, wat Kasper niet kon betalen. Uiteindelijk is hij een smokkelaar tegengekomen die hem voor tweeduizend euro zou kunnen helpen. Hij moest daarvoor eerst naar Nederland reizen,

alwaar een man hem zou opwachten. Dit is uiteindelijk niet gebeurd. Met de vijf euro die Kasper over had heeft hij een pakje sigaretten gekocht en is hij naar de douane gegaan. De andere respondent, Hans (21, Albanië), geeft aan dat hij diverse malen heeft geprobeerd om via Calais, Caen en Dieppe naar England te gaan. In de periode van interviewen had hij het nog een keer geprobeerd, maar tevergeefs.

Tijdens de reis is er contact geweest met familie in het thuisland. Alle respondenten gaven aan dat ze de familie steeds op de hoogte brachten van de situatie. Ze hadden gemiddeld twee keer telefonisch contact gedurende het hele traject. Contact via sociale media (zoals Facebook, Viber en WhatsApp) gebeurde wat frequenter. De reden hiervoor was dat bellen duur was, WiFi-verbindingen schaars waren en vaak een simkaart aangeschaft diende worden. Ook gaven respondenten aan dat ze mobiele telefoons niet overal konden opladen. Ze wilden niet frequent contact opnemen omdat zij hun familie niet ongerust wilden maken en er werd dan ook alleen contact gezocht op rustplekken. Het kan ook gevaarlijk zijn om contact op te nemen met familie. Soccorio (38, Eritrea) legt uit waarom: *“..they suffer too much. They ask where I am? Where I am going? I give them information about my trip. After I contact my family people, the government knows I called. So I call friends and other family members to ask how they are and tell how I am. I don't call direct”*.

In dit hoofdstuk is dieper ingegaan op de vluchtfase van bootvluchtelingen en de rol van netwerken, waarbij is getracht de flight-fase in kaart te brengen. Het is duidelijk geworden hoe de reis verliep, waar informatie vandaan gehaald werd tijdens de reis, hoe het financieel aangepakt werd en hoe ze uiteindelijk in Nederland eindigden. De tocht van de respondenten is vrijwel identiek te noemen. Kaart 1 (zie bijlage) geeft dit schematisch weer. De meeste respondenten hadden een voorkeur voor één of meerdere landen. Degenen met een duidelijke voorkeur hadden zich continue gericht op dit land. Ze hebben dit veelal met vrijwillige persoonlijke relaties besproken. Onderweg hebben zij door gebruik van zwakke sociale en digitale netwerken (medevluchtelingen, lokale bewoners en sociale media) informatie verzameld over de route. Respondenten met meerdere voorkeurslanden hebben onderweg met andere vluchtelingen besproken wat de voor en nadelen waren van de bepaalde landen. Het is interessant dat deze respondenten onpersoonlijke relaties zwaar hebben laten meewegen in hun keuze. Slechts twee respondenten gaven aan dat Nederland niet de

gewenste eindbestemming bleek te zijn. Vanwege financiële middelen zijn zij uiteindelijk genoodzaakt geweest om in Nederland te blijven.

Het is opvallend te noemen dat de respondenten aangaven dat tijdens de vluchtfase veel meer contact was met vreemden. Veel respondenten hadden zwakke persoonlijke relaties in het buitenland aangesproken over de keuze voor Nederland en op welke wijze zij Europa konden bereiken. Internet en sociale media bleken ook een bron van informatie te zijn tijdens de vluchtfase. Er werd over het algemeen veel informatie gewisseld tussen vluchtelingen onderling en er heerste een groot verantwoordelijkheidsgevoel voor elkaar. Wat ook opvalt is dat veelal zwakke bindingen bepalend waren tijdens de reis. Niet alleen probeerden ze voor elkaar te zorgen, ook beïnvloedden zij elkaar als het ging over de reis en eindbestemming. Tenslotte is er een grote rol voor mensensmokkelaars weggelegd. Zij zijn de belangrijkste schakel in het naar Europa brengen van de vluchtelingen. De afhankelijkheid van vluchtelingen van deze smokkelaars zorgt voor een eenzijdige relatie tussen beiden, waarbij vluchtelingen veel risico moeten nemen. Toch zijn onvrijwillige persoonlijke relaties tijdens het vluchtraject essentieel om uiteindelijk in Europa te belanden. Alle typen van smokkel kwamen in het traject voor.

5.4 Resettlement-fase

Als laatste zal getracht worden de resettlement-fase van de bootvluchtelingen en de bijbehorende rol van netwerken uiteen te zetten. Hierin zal, mede aan de hand van observaties, gekeken worden naar het contact met familie en vrienden, de mate van aanpassen en de door hen gehoopte toekomst in Nederland of elders.

5.4.1 Contact

Alle respondenten gaven aan regelmatig contact te hebben met familie sinds het moment dat ze in Nederland waren. Contact ging zowel telefonisch als via Facebook, Viber en WhatsApp. Voornamelijk de respondenten met kinderen hadden dagelijks contact met hun vrouwen. Ze hoopten dat ze zich snel met het gezin konden herenigen. Alfred (31, Syrië): *"I hope my family comes quickly here. I miss them so much"*. De respondenten gaven aan de familie erg te missen. Niko (40, Syrië) liet in een persoonlijk gesprek (8 december, 2015) weten dat hij erover denkt om, door het gemis van zijn familie, terug te keren naar Syrië. De respondenten hebben veel moeite om gescheiden te zijn van hun families.

De vorm en hoeveelheid contact met vrienden verschilde per respondent. Een paar respondenten hadden de vlucht met (goede) vrienden besproken. Zo werd hen verteld hoe de vlucht is, waar hun vrienden op dat moment waren en hoe Nederland werd ervaren. In het interview met Oviol (17, Irak) wordt dit besproken: *"I arrived at Amsterdam Central station. I posted it on Facebook. My friend texted and called me. I just shut down my phone. I was too tired of the journey. And I couldn't believe I was here. [...] After two days I opened my phone. I have a lot of messages. My mom says: where are you?! My friend asked: 'why don't you tell me my friend? You should have told me. You got to say goodbye'. I tell him my reasons. He also asked me how they could come, how much the journey cost and more"*. Wat in dit interview naar boven komt is dat Oviol niet aan zijn vriend heeft laten weten dat hij naar Nederland toeging. Dit is opmerkelijk, omdat het een goede vriend van hem betreft.

Een aantal respondenten heeft geen of nauwelijks contact met vrienden. Hierover zegt Fico (30, Irak) het volgende: *"No I don't speak to everybody because I don't trust anybody in Iraq anymore. [...] I tell him (vriend uit Mosoel) on Facebook: 'I am good. My work is good'. I don't tell where I am or what I am doing. [...] Nobody know. Only my father, mothers and sisters"*. Het is interessant om te zien dat een aantal respondenten op het moment van interviewen nog steeds niet met vrienden durfde te praten over de situatie - ondanks het feit dat zij inmiddels veilig in Nederland zitten. In de volgende paragraaf zal dit verder besproken worden.

5.4.2 Aanpassing

De respondenten zijn op moment van schrijven in afwachting van een verblijfstatus. Met deze status zouden de respondenten kunnen werken en naar school kunnen gaan. Wanneer ze de status niet hebben, kunnen de respondenten niet veel doen. Ze verblijven op de Havenstraat en zijn in afwachting van een gesprek met de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND). In de tussentijd mogen ze vrij rondreizen in Nederland.

Uiteindelijk zijn de respondenten afhankelijk van de beslissing van de overheid. In de avond worden afspraken met de IND opgehangen met informatie voor de volgende dag (zie bijlage, foto 10). Hierdoor zijn de respondenten iedere dag op de Havenstraat in afwachting op de vervolprocedure. In de interviews komt naar voren dat er slechts in beperkte mate linking aanwezig is. Informatie steun vanuit de overheid komt niet uit de interviews of observaties naar voren. Enkele respondenten

klaagden in persoonlijke communicatie aan het gebrek aan informatie over vervolgprocedures. *Social brokers* lijken nog niet aanwezig te zijn. Wel is er op de Havenstraat een grote groep vrijwilligers actief die allerlei activiteiten organiseren. Zo zijn er taallessen, integratielessen, sportactiviteiten, culturele excursies en samenkomsten met de Nederlandse bevolking (zie bijlage, foto 5). Vooral op het gebied van het uitbreiden van sociale netwerken is het contact met Nederlanders interessant: een aantal respondenten zijn benaderd om als tolk aan de slag te gaan of mee te helpen om de integratie te bevorderen. Zo werden veel van de respondenten uitgenodigd voor etentjes bij mensen thuis, kregen zij uitnodigingen voor bijeenkomsten en werden zij gevraagd voor sociale projecten. Twee respondenten (Willem en Uklaat) zijn zelfs door de Universiteit van Amsterdam (UvA) uitgenodigd om te kijken naar de mogelijkheden om vrijblijvend te studeren. Ook andere respondenten werden uitgenodigd om deel te nemen aan sociale projecten tussen delen van de Nederlandse bevolking en vluchtelingen. Daarnaast heeft Fico (30, Irak) toegang gekregen tot een fotostudio. De respondenten ervoeren deze vorm van vrijheid als zeer aangenaam. Fico beschrijft dit als volgt: *"I like reading, singing and learning. Everything I want I go to. I am free. Today I talk to radio. I am very happy I can speak. Now I am free"*. De interactie tussen de bootvluchtelingen en de Nederlandse bevolking zorgde voor het vergroten van het sociale netwerk en vergrootte daarmee ook de potentiële mogelijkheden. Ondanks dat de respondenten niet veel mochten doen tijdens de asielaanvraag, zorgde de verwevenheid voor veel mogelijkheden in Nederland. Het lijkt er op dat vrijwilligers meer dienen als social brokers. Gedurende de periode van lesgeven en interviewen op de Havenstraat is diverse respondenten gevraagd voor een interview voor de televisie, radio of krant.

De activiteiten hebben voornamelijk positieve uitwerkingen op het gebied van aanpassing en acculturatie. Toch bestaat er nog steeds veel wantrouwen ten opzichte van Nederlanders en medevluchtelingen. Een voorbeeld hiervan is het feest dat georganiseerd werd door de Liberale Joodse Gemeenschap (LJG) in Amsterdam. Willem (23, Syrië) schetste de situatie na het feest: *"So someone recorded everything from the Jewish party. An Iranian guy filmed everything it and put it on Facebook. So where is the problem? The minds ruling Syria and Iraq are powerful and consider themselves as enemies of Israel and Jewish people. The fear is that the police or secret service sees the video of the refugees with Jewish people. The minds ruling*

Syria and Iraq will confront their families. People are scared of this. Some of them where dancing and enjoying, you know".

Bovenstaande geeft aan dat de respondenten op moment van interviewen nog altijd angst hadden voor het regime in het land van herkomst. Familieleden kunnen, op het moment dat ze zijn gevlucht, op ieder moment in gevaar zijn. Veel respondenten hebben nieuwe Facebookaccounts gemaakt om interactie te kunnen hebben met de Nederlandse bevolking en zichzelf tevens af te schermen van mensen in het land van herkomst.

De respondenten wantrouwden elkaar ook binnen de commune van de Havenstraat. Fico, Niko, Pieter en Mike gaven in persoonlijke gesprekken aan dat ze niet iedereen vertrouwden die in de opvang woont. Deze vier respondenten hadden hun verhaal dan ook niet eerder met iemand gedeeld - zelfs niet met mensen die in dezelfde stad woonden als zichzelf. In het interview met Mike komt dit gegeven naar voren. Hij gaf tijdens het interview aan dat hij niet meer verder wilde antwoorden. Mike (42, Syrië) zei: *"This information is only for you. [...] This is special and personal for that. I trust you [...] Maybe it is no good to tell this to anybody"*. Persoonlijke verhalen worden dus in veel gevallen niet gedeeld met directe contacten. Zelfs niet als deze zich in (praktisch) dezelfde situatie bevinden.

5.4.3 Gehoopte toekomst

Tenslotte zal er ingegaan worden op de gehoopte toekomst van respondenten. Alle respondenten geven aan dat ze zich fijn voelen in Nederland. Ook Hans, die naar England wil vertrekken, geeft aan dat hij hier goed behandeld wordt. De respondenten zijn dankbaar richting de Nederlandse overheid en bevolking (zie voorbeeld in bijlage, foto 4). Soccorio (38, Eritrea) beschrijft zijn waardering als volgt: *"Oh sometimes I have to cry because of this. It is different love. They give us love, support, bed, clothes and good food. They teach us. I bless this country. [...] A lot of people are coming. The government now says: enough. They make us healthy, after that we fight. If they want me to leave I will disappear. Maybe I go to another camp, tent or container. It is normal and I thank god and the government."*

De respondenten willen allen van betekenis zijn voor de Nederlandse maatschappij. Alle respondenten willen de Nederlandse taal snel leren en hopen daarnaast ook een baan te vinden. Bashir (33, Syrië) geeft aan: *"I have to learn Dutch language first. I don't want to sit at home. I am not used to sit at home without work. I*

don't like to get money from anyone. I am not used to do that. I will work any job. I forget that I am an assistant engineer. I will start new life here". Het antwoord karakteriseert de wil om zo snel mogelijk een bijdrage te leveren aan Nederland, maar het verlangen om een nieuwe start willen maken. Kenmerkend is ook de bescheidenheid van de vluchtelingen. Gevraagd naar de gedroomde toekomst van Coco (27, Irak) geeft hij het volgende antwoord: *"I hope when the people look at me they say: 'that is a good man. He respects the law and the people. I want learn Dutch language and work. Maybe even have a Dutch girlfriend. I don't have big dreams. Just small dreams: a normal life".* Het geeft aan dat alle respondenten zich willen aanpassen aan de Nederlandse normen en waarden. Daarnaast hopen zij op vrijheid. Niko (40, Syrië) geeft aan dat vrijheid niet per se verbonden is met Nederland: *"Every country where free for gays, I go".*

Een laatste citaat komt van Pieter. Ondanks dat Pieter (39) op moment van interviewen gelukkig is in Nederland, hoopt hij uiteindelijk terug te keren naar Syrië. Hij beschouwt het als zijn thuis. Hij is zich er van bewust dat het land opnieuw moet beginnen. De ervaring hier in Nederland en Europa zou als leerschool meegenomen kunnen worden om het land weer op te bouwen: *"My dream was Europe. I liked everything about Europe, all the culture and everything. I dream to come here as tourist, not like refugee. Inside my mind and my heart I really love my country. Everywhere in every country you have bad people and good people. But I think the Syrian people are better. I talk for myself: I want to die in my country, Aleppo. [...] No one knows what the future will be. But I wish a better future for me in Syria after the war. I want to help to build the country [...] A lot of people think only want to stay 1, 2 or 3 years. It is very good to have experience from Europe and when you go back to Syria, make Syria like Europe style. Make a good future for the new generation. Better than the old".*

In dit hoofdstuk is de resettlement-fase in het vluchttraject van de bootvluchtelingen besproken en is de rol van netwerken verklaard. Er is gekeken naar het contact met familie en vrienden, de aanpassing in Nederland en de gehoopte toekomst. Duidelijk is geworden dat de respondenten veel contact hebben via informele horizontale relaties, zoals familieleden en (goede) vrienden. De bindingen hierbij zijn sterk. Vrienden en kennissen daarentegen werden in veel situaties echter gewantrouwd; de meerderheid van de respondenten heeft nooit aan iemand laten weten in Nederland te zijn. De rest zei wel contact te hebben met vrienden en hen te

helpen met hun mogelijke reis, zoals velen zelf ook geholpen zijn door vrienden. Digitaal kapitaal wordt vooral gebruikt als communicatiemiddel en minder voor het produceren of overnemen van informatie. Financieel kapitaal speelt in deze fase nauwelijks tot geen rol meer.

De respondenten breiden hun netwerk sterk uit door deel te nemen aan activiteiten met vrijwilligers. Er ontstaan tijdens deze activiteiten mogelijkheden om te mengen met de Nederlandse bevolking. Toch zijn de respondenten ook in dit contact terughoudend. Zo zijn ze voorzichtig wanneer het gaat om foto's op sociale media en houden ze persoonlijke informatie en levensverhalen voor zichzelf uit angst voor repercussies vanuit het land van herkomst. Informele verticale relaties, zoals die met mensensmokkelaars, spelen geen rol meer in deze fase. De respondenten zijn juist afhankelijk van formele verticale relaties met social brokers (IND). Linking is echter slechts in beperkte mate aanwezig. Tenslotte, alle respondenten zouden graag deel uitmaken van de Nederlandse samenleving door de taal te leren en door te werken. Het heeft te maken met de sterke wil om niet meer als vluchteling gezien te worden.

6. Conclusie

In dit laatste hoofdstuk zal er antwoord gegeven worden op de hoofd- en deelvragen met terugkoppeling naar de theorie. Hierna zal in de discussie de meerwaarde van het onderzoek beschreven worden, de beperkingen benoemd en kanttekeningen geplaatst worden. Als laatste zal in de reflectie geëvalueerd worden wat er goed en minder goed ging in het onderzoeksproces.

6.1 Beantwoording van onderzoeksvragen

Door de resultaten te koppelen aan het theoretisch kader kan er antwoord gegeven worden op de hoofdvraag van het onderzoek: *In welke mate zijn sociale netwerken van invloed op het vluchttraject van bootvluchtelingen*. Deze vraag is beantwoord door de verschillende fases in het vluchttraject te analyseren.

Als eerste zal er gekeken worden naar de preflight-fase. Oorlogsgeweld is in bijna alle gevallen de reden voor vertrek. Alle vluchtelingen hebben te maken gehad met directe aanleidingen die ten grondslag lagen aan hun vertrek. Vanuit de theorie van Bourdieu (1986) was de verwachting dat voornamelijk vluchtelingen met veel sociaal kapitaal betere kansen zouden hebben omdat ze potentieel meer hulpbronnen hebben om in te zetten. In dit onderzoek kwam naar voren dat het hebben van grote sociale netwerken niet veel invloed heeft in de preflight-fase. De relatie zelf en de vorm van binding lijkt een grotere rol te spelen. Informele horizontale relaties (Ferlander, 2007) blijken belangrijk te zijn tijdens de besluitvorming en het geven van steun. Zwakke bindingen in de nabije (fysieke) omgeving blijken juist risicovol en gevaarlijk te zijn. Zo kunnen politieke opvattingen of vertrekplannen doorgespeeld worden, waardoor men in de problemen kan komen. Hierbij komt de theorie van Nahoe (2012) sterk naar voren, die stelt dat sociaal kapitaal niet alleen positieve invloed heeft. Bridging (Putnam, 2000) in de nabije omgeving komt daardoor nauwelijks voor wat wel verwacht werd. Informatie wordt voornamelijk vanuit de directe omgeving verworven (bonding) of via het internet. Digitaal kapitaal blijkt essentieel voor informatie en contact met potentiële hulpbronnen (Weller, 2001). De vluchtelingen gaven aan dat onpersoonlijke relaties (zoals Facebook-verhalen) voornamelijk inspirerend en motiverend werken. De persoonlijke relaties - zowel sterke als zwakke bindingen - hebben grote invloed op de vluchtplannen en land van bestemming. Ervaringen van anderen zijn leidend voor de vluchtplannen en de mogelijke eindbestemming. In lijn met Vranckx (2015) kan worden geconstateerd dat

voldoende financieel kapitaal een vereiste is tijdens de preflight. De vluchtelingen verzorgen in de meeste gevallen zelf de financiering voor de vlucht. In sommige situaties, met name in het geval van jonge of minder vermogende vluchtelingen, wordt men ondersteund door sterke bindingen, in de vorm van familie of vrienden. Over smokkelaars wordt niet nagedacht tijdens de preflight. Het is opvallend dat zelfs vluchtelingen die weten waar zij naartoe willen, van tevoren geen contact opnemen met mensensmokkelaars. Mogelijk komt dit doordat het onpersoonlijke verticale relaties betreft waar alleen puur noodzakelijk contact mee gemaakt wordt (Ferlander, 2007). Tijdens de preflight wordt er in de meeste gevallen bepaald waar er naartoe wordt gegaan. Deze beslissing wordt in samenspraak met de familie genomen. Mannen worden in Afghanistan, Eritrea, Iran, Irak en Syrië sneller opgepakt en/of gemarteld, omdat zij worden gezien als potentiële bedreigingen voor de heersende machthebber in de regio. Zij vertrekken daarom vaker en eerder. De reden om niet met kinderen en vrouwen te reizen is omdat de reis zeer gevaarlijk is. Daarnaast zijn er vaak niet genoeg financiële middelen om met meerdere mensen te vluchten.

In de flight-fase van het vluchtraject blijken andere sociale netwerken en kapitaalvormen een voorname rol te spelen. De potentiële hulpbronnen blijken beperkt te zijn tijdens deze fase, omdat de vluchtelingen zich voornamelijk onder andere vluchtelingen bevinden. Contact met sterke bindingen zoals familie of vrienden blijkt uiterst beperkt. Enerzijds komt dit doordat bellen duur is en er vaak geen (internet-) verbinding is, anderzijds heeft het te maken met dat ze familieleden en vrienden niet ongerust willen maken. In het onderzoek komt naar voren dat de gebruikte kapitaalvormen (sociaal, financieel en digitaal) en het type van mensensmokkel sterk te maken hebben met de gewenste eindbestemming van de vluchteling. Vluchtelingen die van tevoren wisten waar ze heen wilden gaan gebruikten bij voorkeur digitale netwerken. Zo werden er internet, Facebook en digitale kaarten geraadpleegd om de eindbestemming te bereiken. De vluchtelingen die niet wisten waar ze heen wilden gaan, hebben voornamelijk onderweg informatie van onbekenden ingewonnen (medevluchtelingen, mensensmokkelaars en lokale bevolking). Omdat het effectieve sociale relaties betreft, ligt het in de lijn met de theorie van Coleman (1988). Zwakke bindingen (Granovetter, 1973) zijn veel belangrijker tijdens de vlucht dan in de preflight. Vluchtelingen, hulpverleners en lokale bevolking helpen elkaar fysiek, mentaal, maar ook financieel. De meeste vluchtelingen proberen in eerste instantie naar nabijgelegen “veilige” regio's te

vluchten. Velen trekken naar Noord-Irak of verblijven bij familie in andere delen van het land. Wanneer zij daar niet meer kunnen verblijven, besluiten de meeste vluchtelingen om naar Europa te gaan. Zij reisden allemaal via Turkije, gezien het feit dat dit het enige land is waar zij zonder problemen heen konden reizen. Voor Turkije hebben vluchtelingen geen visum nodig, enkel een paspoort. Daarnaast dient het als doorvoerpunt voor Europa. In Turkije werden de respondenten voor het eerst geconfronteerd met mensensmokkelaars. De mensensmokkel in Turkije heeft vooral een sturend karakter. Vluchtelingen hebben geen of nauwelijks invloed op de manier van transport en de aankomstplek. In het vervolg van de tocht is ook het onderhandelende type terug te vinden (Van Liempt & Doornik, 2006). Zo zijn het voornamelijk informele verticale relaties (Ferlander, 2007) die met de mensensmokkelaars aangegaan moeten worden, waarbij de bestemming en prijs niet vaststaan. De onderlinge relaties zijn onvrijwillig en kennen een verschil in machtspositie. Van Liempt (2004) legt dit uit via de ketting van vertrouwen. De vluchtelingen zijn verder van huis, waardoor een grotere kans op uitbuiting bestaat. Financieel kapitaal heeft dus een sterke invloed op de manier van reizen. Hoe meer financieel kapitaal de vluchteling heeft, des te veiliger en gemakkelijker de vluchtfase verloopt.

De laatste fase van het vluchtraject kenmerkt zich ten eerste door (fysieke) veiligheid. De respondenten blijken zich in deze fase weer te richten op horizontale persoonlijke relaties (Ferlander, 2007), zoals familie in het thuisland. Via internet wordt er dagelijks contact gelegd met sterke bindingen. De zwakke bindingen in het netwerk worden, net als in de preflight-fase, nog altijd gewantrouwd; de theorie van Nahoe (2012) komt hierin weer naar voren. Een deel van de vluchtelingen heeft geen of nauwelijks contact met vrienden. Anderen vormen juist een brug voor vrienden die ook willen vluchten. Zo worden ervaringen, routes, kosten en nummers van smokkelaars gedeeld. Er kan geen verklaring worden gegeven die bepalend zijn voor het verschil. Digitaal kapitaal kent een informatieve functie doordat vluchtelingen zelf kennis delen op het internet. Dit gebeurt via anonieme (Facebook-)accounts, om het risico met betrekking tot gevaarlijke connecties in het thuisland te beperken. Daarnaast faciliteert het internet ook informatie over Nederland. Vluchtelingen breiden het netwerk uit door zich te mengen onder de Nederlandse bevolking (Costa, 2013). Hierdoor ontstaan nieuwe mogelijkheden, zoals (vrijwillige) baantjes, taallessen en culturele kennismakingen. De vluchtelingen zijn echter terughoudend in

het contact, uit angst voor familie in het thuisland. Zo kunnen er gevaren bestaan op het moment dat ze, via het internet, achterhaald wordt dat ze in Nederland zijn. Mensensmokkelaars spelen in deze fase geen rol meer. Linking is van belang in de resettlement-fase in relatie met de IND. Social brokers (Szreter, 2002) blijken echter niet actief voor de communicatie tussen gemeenschap en overheid. Voornamelijk dienen vrijwilligers zich voor deze rol aan.

Uit het onderzoek komt vooral naar voren dat sociale netwerken continu veranderen en in de verschillende fasen een ander effect hebben. Zwakke bevindingen kunnen in de preflight-fase gevaarlijk zijn, maar tijdens de vluchtfase zijn deze juist van grote waarde. Het wantrouwen richting zwakke bindingen komt echter weer terug in de resettlement-fase. Sterke bindingen hebben in de preflight en resettlement fase sterke invloed, maar zijn tijdens de vluchtfase weer niet relevant. De vluchtfase kenmerkt zich voornamelijk door informele verticale relaties met mensensmokkelaars. Bonding is in de preflight voornamelijk belangrijk voor de besluitvorming. Bridging lijkt alleen plaats te vinden wanneer er fysieke afstand is.

6.2 Discussie

Dit onderzoek heeft een goed beeld kunnen geven van de gebruikte sociale netwerken van bootvluchtelingen tijdens het vluchtraject. De uitkomsten van dit onderzoek zijn in een breder maatschappelijk en wetenschappelijk kader te plaatsen. Het heeft een bijdrage geleverd aan de kennis over kapitaalvormen en inzicht gegeven in de manieren waarop relaties een rol spelen tijdens het vluchtraject. Sterke bindingen blijken belangrijk te zijn voor het besluit om te vluchten. Daarentegen is het zo dat zwakke bindingen, die niet in de nabij omgeving zijn, bepalend zijn voor de route en de keuze van een land. Fysieke onveiligheid in het thuisland is in de meeste gevallen reden voor vertrek. Omdat het voor mannen gevaarlijker is dan voor vrouwen en kinderen, vluchten relatief veel meer mannen. Daarnaast is financieel kapitaal bepalend voor de mogelijkheden van reizen: een groter kapitaal creëert meer mogelijkheden voor het vluchtraject. Digitaal kapitaal heeft in veel gevallen een informatieve en motiverende functie. Het onderzoek geeft hiermee sociale dimensies weer die relevant zijn voor het vluchtraject en levert daarmee een bijdrage aan netwerkstudies. Het onderzoek kan daarnaast in een historisch perspectief geplaatst worden. Vergelijkingen kunnen gemaakt worden met hoe andere vluchtelingenstromen sociale netwerken aanwendden in het vluchtraject. De

interdisciplinaire aanpak is een belangrijke toevoeging aan het onderzoek. Wat betreft het vluchttraject van bootvluchtelingen werd, door naar sociale netwerken te kijken, duidelijk op welke manier bepaalde kapitaaltvormen invloed uitoefenen. In tegenstelling tot veel eerdere onderzoeken werden in deze scriptie de sociale, communicatieve en politieke aspecten in relatie tot elkaar bestudeerd, in plaats van als losse elementen.

Ondanks de bevindingen heeft het onderzoek ook beperkingen en enige tekortkomingen. Ten eerste zijn er geen vrouwelijke vluchtelingen geïnterviewd. Afgezien dat er voornamelijk mannen vluchten, zijn er ook vrouwen die de oversteek wagen. Mogelijk dat vrouwelijke respondenten andere netwerken gebruiken tijdens het vluchttraject. Daarnaast geven vrouwen mogelijk afwijkende inzichten en invalshoeken over het vluchten.

Een tweede beperking in het onderzoek is dat de interviews in het Engels afgenomen zijn. Voor de respondenten is dit veelal hun tweede of derde taal. Mogelijk dat door de taalbarrière vragen en antwoorden anders geïnterpreteerd zijn. Het is moeilijk in te schatten of dit vertekende resultaten heeft voortgebracht.

Een derde kanttekening is dat de groep respondenten zich reeds in Nederland gevestigd heeft. Het is mogelijk dat vluchtelingen die in andere landen terechtgekomen zijn, andere netwerken of kapitaaltvormen hebben gebruikt. De invloed van mensensmokkelaars zou hierbij een rol kunnen spelen.

Het onderzoek laat ruimte voor vervolgonderzoek. Dit zou zich kunnen richten op vrouwelijke vluchtelingen en vluchtelingen bij wie het niet gelukt is om de oversteek te maken. Eventuele verschillen op die gebieden in vergelijking met dit onderzoek zouden in kaart kunnen worden gebracht. Voornamelijk in de groep vluchtelingen die Europa niet heeft gehaald kan het interessant zijn om te analyseren welke netwerken van grote waarde zijn in het 'succesvol vluchten'.

6.3 Reflectie

Het onderzoeksproces is bijzonder goed verlopen. Het was lastig om bij het onderwerp een passend onderzoeksvraag te formuleren. Met dank aan Dorine en Jeroen is dit uiteindelijk gelukt. Na het onderzoeksvoorstel kwam de lastigste fase: respondentenwerving. Door niet beantwoorde mails en afwijzingen leek het moeilijk om respondenten voor het onderzoek te vinden. Het idee was daarom om het onderzoek te verbreden en niet alleen bootvluchtelingen te onderzoeken. Uiteindelijk

heeft het doen van vrijwilligerswerk aan de Havenstraat deuren geopend. Doordat ik dagelijks aanwezig was heb ik een vertrouwensband met mijn respondenten opgebouwd. Hierdoor was het makkelijk om geschikte respondenten te werven die openlijk hun verhaal wilden doen. Daarnaast hebben de vele observaties en persoonlijke gesprekken mij erg geholpen tijdens het onderzoek. Van te voren had ik niet voorzien dat dit zo een waardevolle toevoeging zou zijn. Toch had ik meer observaties willen delen in het onderzoek. Helaas bleek dit niet volledig aan te sluiten bij de onderzoeksvragen.

Het was bijzonder spannend om vluchtelingen aan te spreken en hen te vragen of zij hun persoonlijk verhaal met mij wilden delen. De angst bestond dat het interview traumatische ervaringen en negatieve reacties zouden opwekken. Daarnaast wilde ik niet de schijn wekken dat het verhaal andere doelen zou nastreven dan mijn eigen onderzoek (dat ik bijvoorbeeld voor de IND zou werken of verhalen zou doorvertellen aan andere respondenten). Ik heb geprobeerd mij zoveel mogelijk te verplaatsen in de respondenten. Het afnemen van de interviews vond ik achteraf het leukste en interessantste deel van het onderzoek.

Met het schrijven van de scriptie heb ik meer moeite gehad. Voornamelijk met het schrijven en de opbouw van het onderzoek had ik moeite. Doordat het een onderwerp is dat nauwelijks eerder was onderzocht, had ik weinig houvast. Het opstellen van verwachtingen bij de probleemstelling was daarvoor een oplossing. Daarnaast heb ik veel moeite gehad om de conclusie te schrijven en daarmee het verhaal compleet te maken. Het koppelen van het theoretisch kader aan de resultaten zou mogelijk nog beter kunnen. Ik vond het doen van onderzoek zeer interessant en heb dit met veel plezier gedaan. Concluderend ben ik tevreden met het onderzoeksproces en de resultaten van het onderzoek.

7. Literatuurlijst

- De Beer, P. (2015). Stabiele kansen voor lageropgeleiden op de arbeidsmarkt. H. van de Werfhorst (red.) *Een kloof van alle tijden*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2015, pp.31-52.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1983/1986). The forms of capital, 241-58, in Richardson, J.G. & Westport, C.T. *Handbook of theory and research for the sociology of education*, Greenwood Press.
- Bryman, A. (2011). *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press (4th Ed.).
- Costa, C. (2013). The Habitus of digital scholars. *Research in Learning Technology*. Vol. 21: 21274.
- Diener, E. & Grandall, R. (1978). *Ethics in Social and Behavioral Research*. Chicago: University of Chicago Press.
- Eijkman, H. (2010) 'Dancing with postmodernity: Web 2.0 as a new epistemic learning space', in *Web 2.0-Based E-Learning: Applying Social Informatics for Tertiary Teaching*, eds.
- Engbersen, G. (2002). Sociaal kapitaal in Open deuren, *Sleutelwoorden van lokaal sociaal beleid*. pp. 137 – 141.
- Engbersen, G. (2003). De armoede van sociaal kapitaal. *ESB*, 88e jaargang, nr. 4398, pagina D12, D13.
- Ferlander, S. (2007). The Importance of Different Forms of Social Capital for Health. *ActaSociologica*, 113-228.
- Fuchs, C. (2009). Some Theoretical Foundations of Critical Media Studies: *Reflections on Karl Marx and the media*. *International Journal of Communication* 3: 369-402.
- Fuchs, C. (2010). Labor in Informational Capitalism and On The Internet. *The Information Society* 26: 179-196.
- Gemeente Amsterdam (2015). Veelgestelde vragen opvanglocatie voormalige Huis van Bewaring. Verkregen via: <https://www.amsterdam.nl/immigratie/vluchtelingen/tijdelijke/veelgestelde-vragen-1/>, op 2 december 2015.
- Granovetter, M.S. (1973). The strength of weak ties, *The American Journal of Sociology*, 78, No. 6, 1360-1380.
- Granovetter, M. S. (1982). The strength of weak ties: A network theory revisited. In P.Marsden & N.Lin (Eds.), *Social structure and network analysis* (105-130). Beverly Hills: Sage.
- Hoogsteeger, S. (2013). Een zoektocht naar belonging. *Valt er onderscheid te maken tussen vluchtelingen en migranten?*
- Jong, E.E. de (2015). De kloof tussen UNHCR en UNDP. *Het eindeloze debat over hoofden van vluchtelingen*.
- Krishnamurthy, B. & Cormode, G. (2008). 'Key differences between Web 1.0 and Web 2.0', *First Monday*, vol. 13, pp. 1 t/m19.

- Leun, J. van der & Staring, R. (2014). Human Smuggling. Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice, pp. 2382-2389.
- Liempt, I. van (2007). Mensensmokkel naar Nederland: aannames, perceptie en effecten. In: Migrantenstudies, 2007 -1, pp. 36-50.
- Liempt, I. van & J. Doomernik (2006) Migrant's agency in the smuggling process. *The perspectives of smuggled migrants in the Netherlands*. International Migration, 44 (4), 165-190.
- Liemt, G. van (2004) Human trafficking in Europe. An economic perspective. ILO working paper, Geneva.
- McCarthy, C & Marks, D.F. (2010). Exploring the health and well-being of refugee and asylum seeking children. *Journal of Health Psychology*, 15 (4), 586-595.
- McLuhan, M. (1964). Understanding Media. The extensions of man, New York/London.
- Middelaar, F. van (2014). Trending Topic: Netwerksamenwerking. Verkregen via: <https://mett.nl/trending-topic-netwerksamenwerking/>, op 6 januari 2016.
- Nahoe, A. (2012). Mijn ouders migreerden om erop vooruit te gaan. *Succesbevorderende factoren in de onderwijs carrière van Marokkaanse, Hindostaanse en autochtoon Nederlandse academici uit lagere sociaal-economische milieus in Nederland*. Antwerpen: Garant.
- Nekuee, S.& Verkuyten, M. (2015). Emotionele distantie en integratie: Iraanse politieke vluchtelingen in Nederland. *Mens&Maatschappij*. 2015 - jdbsc.rug.nl.
- Pels, T.V.M. & Ruyter, D.J. de (2011). De relatie tussen opvoeding, socialisatie, ontwikkeling en radicalisering: overzicht van en hiaten in de beschikbare kennis. *Pedagogiek*, 31(2), 117-133.
- NOS (2015). Vluchteling trekt facebookend door Europa. Verkregen op 17 september 2015, via: <http://nos.nl/artikel/2054798-vluchteling-trekt-facebookend-door-europa.html>
- Repko, A. F. (2008). *Interdisciplinary research: process and theory*. California: Sage Publications.
- Richmond, A.H. (1988). Sociological Theories of International Migration: *The Case of Refugees*. *Current Sociology* 36-7:6-25.
- Roey, T. van (2014). Van Tarevci naar Gent en terug. *De translokale migratie van Bosnische vluchtelingen in historisch perspectief*. Faculteit Letterkunde en Wijsbegeerte. Universiteit Gent.
- Szreter, S. (2002). The state of social capital: bringing back in power, politics, and history. *Theory and society* 31, 573-621.
- VluchtelingenWerk Nederland (2015). Vluchtelingen in getallen 2015.
- UNCHR (2015). Worldwide displacement hits all-time high as war and persecution increase. Verkregen op 7 oktober 2015 via: <http://www.unhcr.org/558193896.html>
- Vranchx, R. (2015). En nu? Zullen grondtroepen ons en hen helpen? Verkregen op: 02-12-2015, via: <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/opinieblog/analyse/1.2435821>
- Weller, M. (2011) The Digital Scholar: How Technology is Changing Academic

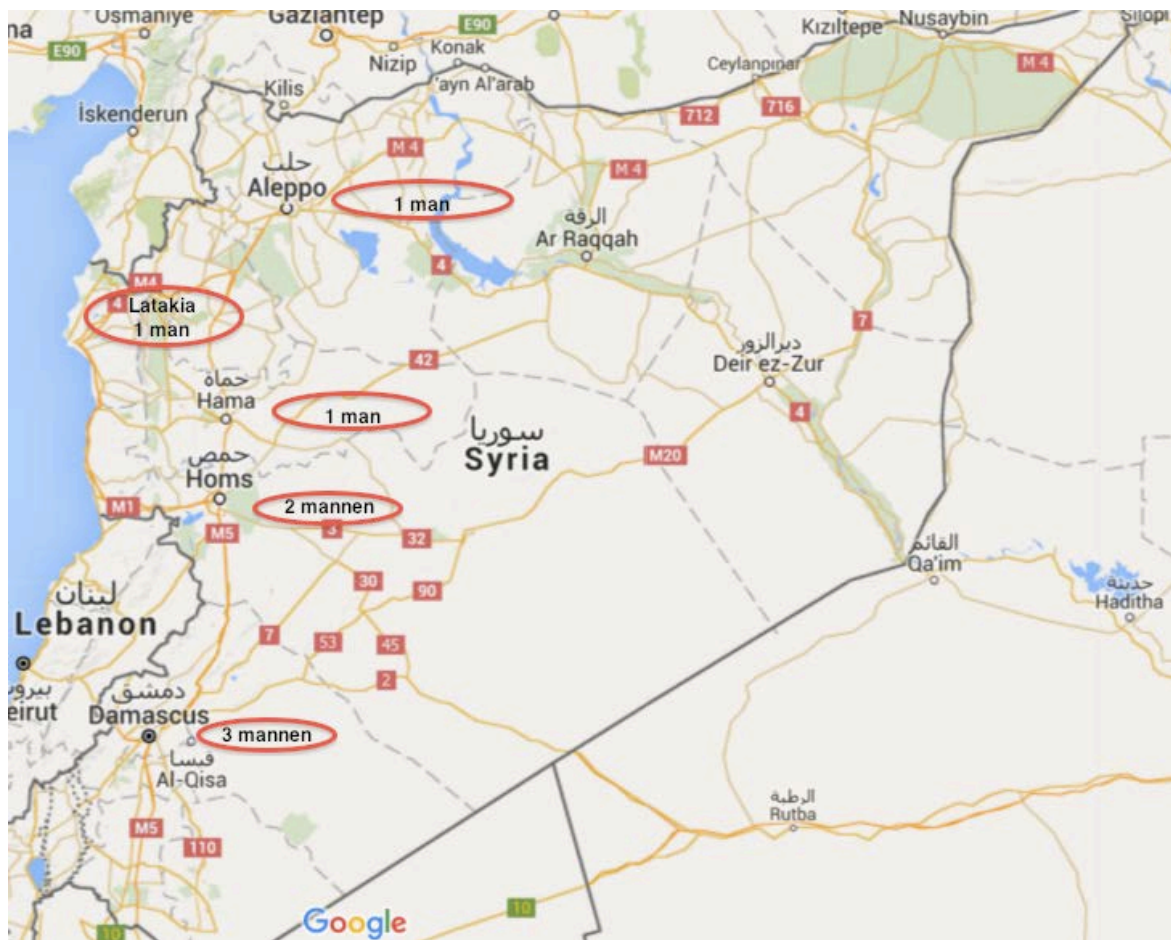
Practice, Bloomsbury, London.

8.1 Tabel respondentengroep

Tabel 1: Weergave respondenten met pseudoniemen

Interview	Pseudoniem	Leeftijd	Afkomst Respondent	Burgerlijke status	Beroep	(Afgeslachte) Opleiding	Duur (in minuten)
1	Alfred	31	Syrië (Hama)	Getrouwd, 2 kinderen	Schilder	Middelbare school	22
2	Bashir	33	Syrië (Latakia)	Getrouwd, 2 kinderen	Assistent Engineer	Engineer (universiteit)	60
3	Coco	27	Irak (Bagdad)	Alleenstaand	Eigenaar café	Middelbare school	53
4	Diedrik	27	Syrië (Homs)	Alleenstaand	Engels student en leraar	Engelse taal (universiteit)	39
5	Fico	30	Irak (Mosool)	Alleenstaand	Fotograaf	IT (universiteit)	82
6	Ulkaat	22	Afghanistan (Kabul)	Alleenstaand	Bedrijfskunde student en UN-medewerker	Bedrijfskunde (universiteit)	77 (geen opname)
7	Hans	21	Albanie (Sevastier)	Alleenstaand	Werkloos	Middelbare school	32
8	Kasper	27	Iran (Tehran)	Alleenstaand	Auto engineer	Engineer (universiteit)	60 (g.o.)
9	Niko	40	Syrië (Damascus)	Alleenstaand	Gemeente (infrastructuur)	Bedrijfskunde (universiteit)	59
10	Mike	42	Syrië (Damascus)	Getrouwd, 3 kinderen	Apotheek	Apotheek (universiteit)	25
11	Oviol	17	Irak (Bagdad)	Alleenstaand	Scholier	Middelbare school	52
12	Pieter	39	Syrië (Aleppo)	Alleenstaand	Manager gemeente	Rechten (universiteit)	91
13	Soccorie	38	Eritrea (Asmara)	Getrouwd, meerdere kinderen	Kledingwinkel	Middelbare school	87
14	Gijs	19	Syrië (Homs)	Alleenstaand	Student	Liberal Arts (privé-school)	49 (g.o.)
15	Willem	23	Syrië (Damascus)	Alleenstaand	Bedrijfskunde student en tapijtenverkoper	Bedrijfskunde (universiteit)	73

Kaart 2: Weergave van voormalige woonplaatsen respondenten in Syrië

Bron: eigen analyse, kaart van Google Map

Kaart 3: Weergave van voormalige woonplaatsen respondenten uit Irak

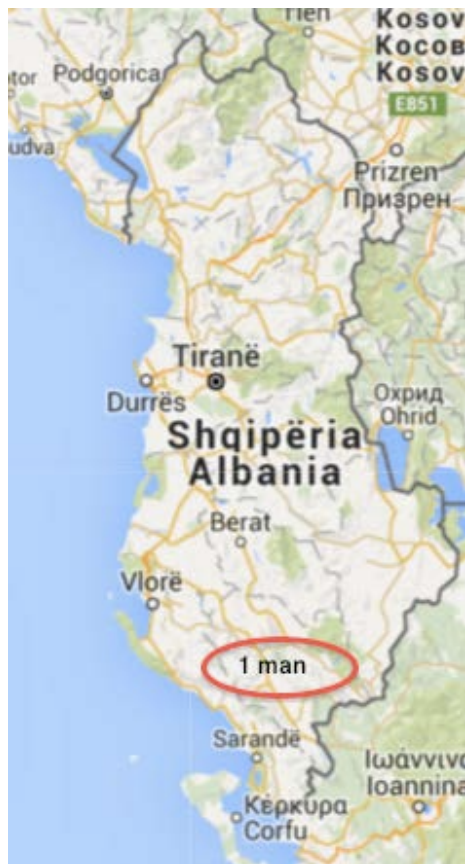
Bron: eigen analyse, kaart van Google Map

Kaart 4: Weergave van voormalige woonplaats respondent uit Iran

Bron: eigen analyse, kaart van Google Maps

Kaart 5: Weergave van voormalige woonplaats respondent uit Albanië

Bron: eigen analyse, kaart van Google Maps

Kaart 6: Weergave van voormalige woonplaats respondent uit Eritrea

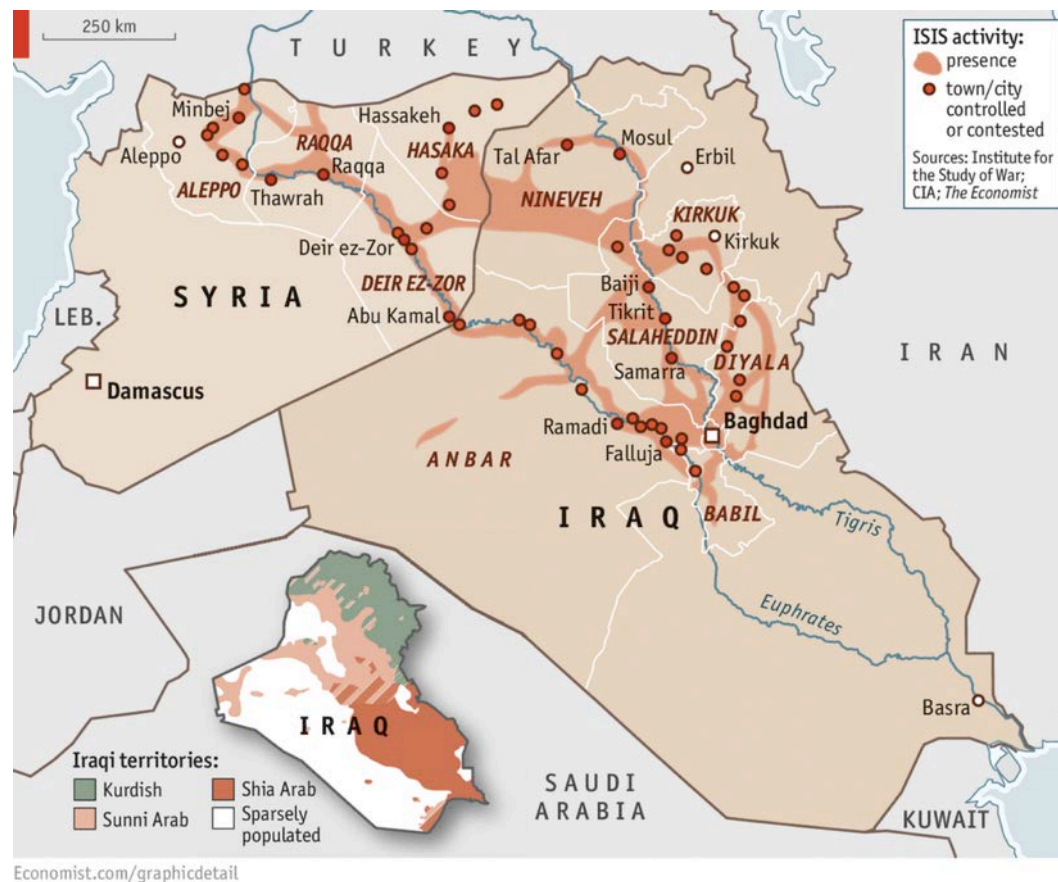
Bron: eigen analyse, kaart van Google Maps

Kaart 7: Weergave van voormalige woonplaats respondent uit Afghanistan

Bron: eigen analyse, kaart van Google Maps

Kaart 8: Weergave bezet gebied Islamitische Staat

Bron: Economist.com

8.3 Foto's gemaakt tijdens het onderzoek

Foto 1

Hoofdingang van de Havenstraat 6

Foto 2

Voormalige bezoekersruimte van de Havenstraat

Foto 3

Oostvleugel van de Havenstraat

Foto 4

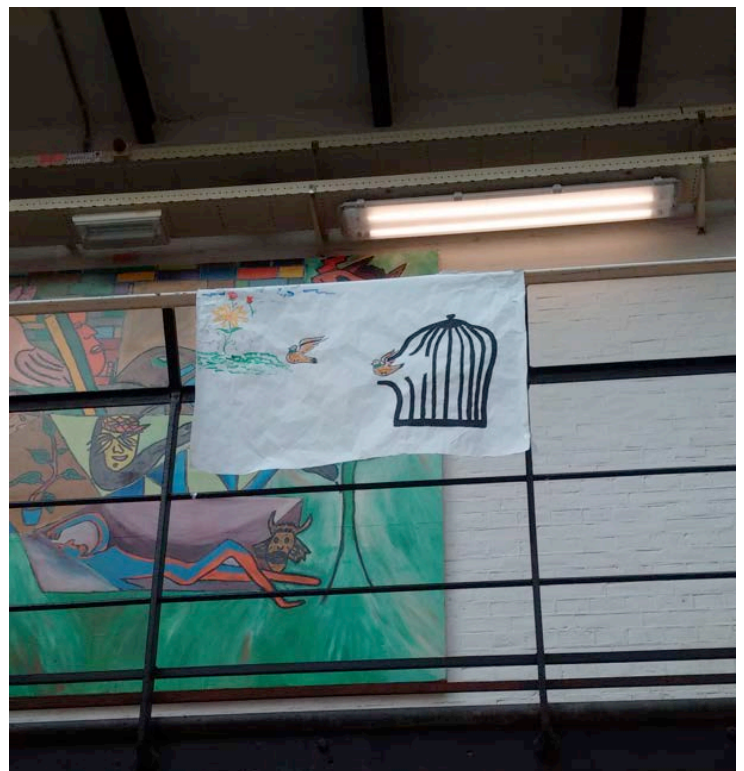
Dankwoorden aan de Nederlandse bevolking en overheid

Foto 5

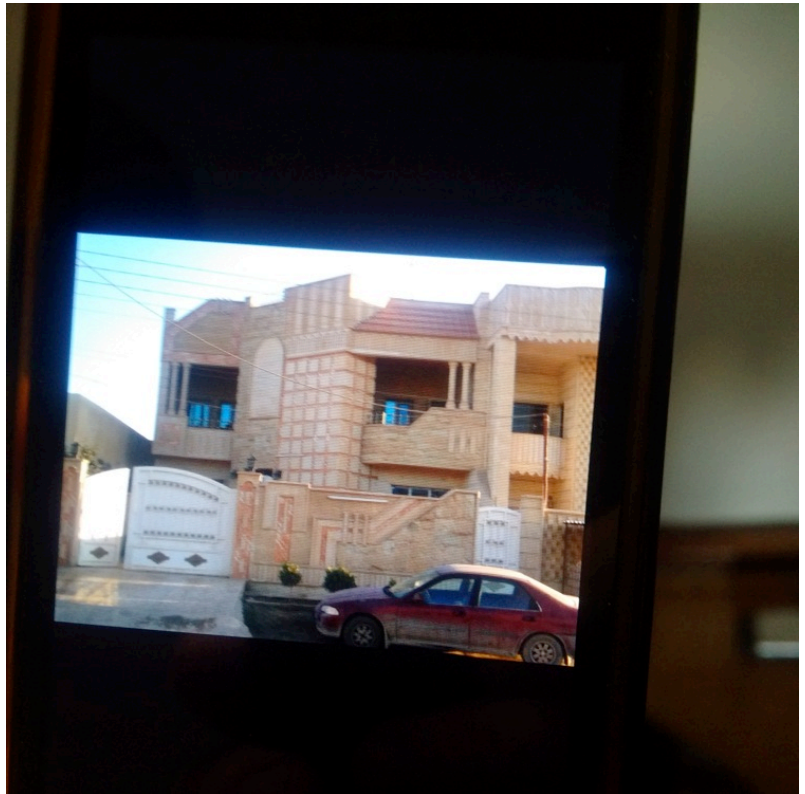
Lijst met activiteiten georganiseerd door vrijwilligers

Foto 6

Gevoelens uitgedrukt in schilderijen

Foto 7

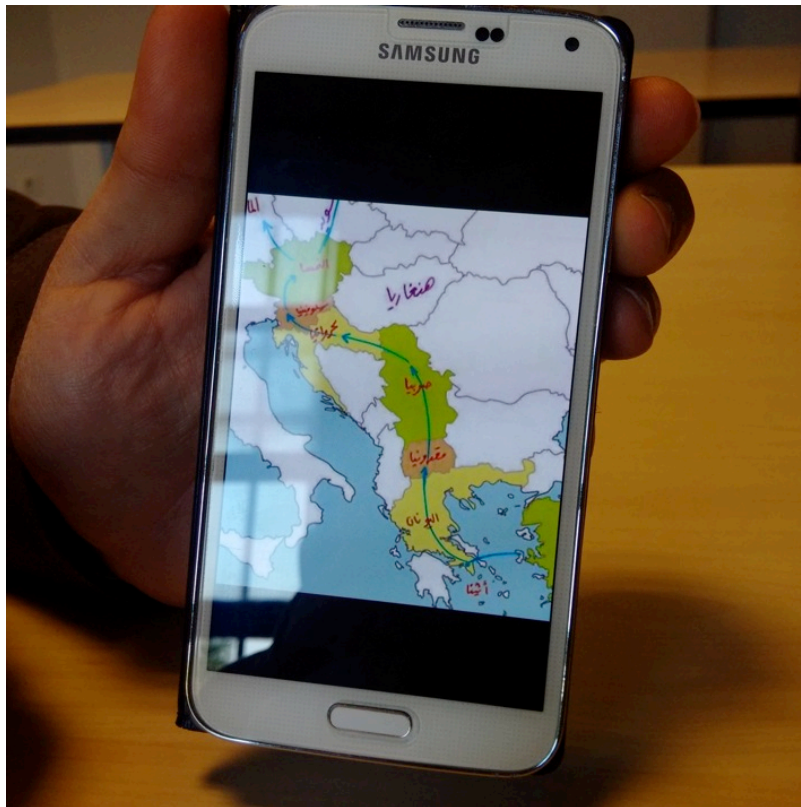
Het huis van Oviol en zijn familie

Foto 8

Het huis van Oviol en zijn familie na een bomaanslag

Foto 9

Kaart waarmee Bashir gevlucht is

Foto 10

Afspraken met het IND (net) opgehangen

8.4 Operationaliseringsschema

Schema 1: Operationaliseringsschema

Fase	Dimensies	Kapitaalvormen	Indicatoren	Interviewvragen
Pre-flight Definitie: <i>Fase van gevaar en bedreiging van persoon in land van herkomst.</i>	Sociaal	Sociaal Kapitaal	Toegang tot netwerk, omvang netwerk	Wat is uw afkomst? Wat voor beroep heeft u? Met wie heeft u gesproken over het vluchten? Met wie heeft u besloten om te vluchten?
		Formele en informele relaties Zwak en sterke bindingen Bonding en bridging	Verhouding relaties Mate van binding	Heeft u met persoonlijke (familie /vrienden) relaties gesproken over de mogelijkheden van vluchten of juist met onpersoonlijke (kerkgenootschap)? Wat voor relaties waren bepalend om te vluchten (persoonlijk en/of onpersoonlijk) en waarom?
		Financieel Kapitaal	Voorbereiding Beschikbaarheid financiële middelen	Hoe heeft u zich financieel voorbereid op het vluchten? Wie hebben u financieel geholpen om te vluchten?
	Politiek	Horizontale en verticale relaties Linking	Verhouding relatie Mate van persoonlijkheid	Heeft u vrijwillig gekozen om te vertrekken of werd u gedwongen (<i>niet op gevoel maar op keuze</i>)? Heeft u voor het vluchten contact gehad met mensen die noodzakelijk waren om mee te vluchten?
	Communicatief	Digitaal Kapitaal Bonding en bridging	Gebruik technologische middelen Afstand relatie	Bent u beïnvloed door berichten op het internet om te vertrekken? Heeft u contact gehad via sociale media voor u vertrek met mensen die ook wilden vluchten of al gevlucht waren?
Flight Definitie: <i>Fase van vluchten waar veelal scheiding van familie, vrienden en kennissen plaatsvindt en veel onzekerheid bestaat</i>	Sociaal	Sociale netwerken Sociaal kapitaal	Toegang tot netwerk, omvang netwerk	Heeft u contact gehad met uw familie en of vrienden thuis tijdens het vluchten? Heeft u mensen waarmee u tijdens het vluchten regelmatig contact mee heeft? Waar kent u de mensen waarmee u regelmatig contact mee heeft tijdens het vluchten?
		Formeel en informeel relaties Zwak en sterke bindingen Bonding en bridging	Verhouding relatie Mate van binding Mate van hulp	Zijn het persoonlijke relaties waarmee u tijdens het vluchten mee spreekt of meer onpersoonlijk? Wat voor relaties waren bepalend tijdens het vluchten (persoonlijk en/of onpersoonlijk) en waarom?
		Financieel Kapitaal	Financiële middelen	Is het vluchtraject veranderd door financiële middelen?

			Noodzaak Beschikbaarheid financiële middelen	Bent u extra financieel geholpen tijdens het vluchten? Zo ja, door wie en waarom?
	Politiek	Horizontale en verticale relaties Linking	Verhouding relatie Mate van persoonlijkheid	Bent u genooddaakt om gedwongen contact op te nemen met iemand tijdens het vluchten? Heeft u tijdens het vluchten contact gehad met mensen die noodzakelijk waren om mee te vluchten?
	Communi catief	Digitaal Kapitaal Bonding en bridging	Gebruik technologische middelen Afstand relatie	Bent u beïnvloed door berichten op het internet tijdens het vluchten? Heeft u contact gehad via sociale media tijdens u vertrek met mensen die ook wilden vluchten of al gevlucht waren?
Resettlement Definitie: <i>Aanpassing en acculturatie fase na het vluchten van een persoon</i>	Sociaal	Sociaal Kapitaal	Toegang tot netwerk, omvang netwerk	Heeft u contact gehad met uw familie en of vrienden wanneer u op uw definitie of tijdelijke plaats was? Heeft u mensen waarmee u na het vluchten regelmatig contact mee heeft? Waar kent u de mensen waarmee u regelmatig contact mee na het vluchten?
		Formele en informele relaties Zwak en sterke bindingen Bonding en bridging	Verhouding relatie Mate van binding Mate van hulp	Zijn het persoonlijke relaties waarmee u na het vluchten mee spreekt of meer onpersoonlijk? Wat voor relaties waren bepalend na het vluchten (persoonlijk en/of onpersoonlijk) en waarom?
		Financieel Kapitaal	Financiële middelen Noodzaak Beschikbaarheid financiële middelen	Is het eindstation veranderd door financiële middelen?
	Politiek	Horizontale en verticale relaties Linking	Verhouding relatie Mate van persoonlijkheid	Bent u genooddaakt om gedwongen contact op te nemen met iemand na het vluchten? Heeft u veel contact gehad met IND?
	Communi catief	Digitaal Kapitaal	Gebruik technologische middelen	Bent u beïnvloed door berichten op het internet na het vluchten? Heeft u contact gehad via sociale media na u vertrek met mensen die ook wilden vluchten of al gevlucht waren?